

(Наставак са прве стране)

ПЕТА ОФАНЗИВА

Одломак из „Дневника”, други део, од В. Дедијера

њима по одељењима и радним бригадима стално ће побољшавати организацију посла. Управа предузећа одржаваће редовне састанке са стручним руководиоцима.

Овакав план омогућиће систематску борбу за повећање продуктивности рада и он најбоље одражава расположење трудбеникаког предузећа према својој рођеној Партији, која нас учи да без повећања продуктивности рада не може да се изгради социјализам. Не само бољом радном дисциплином и залагањем радника да до максимума искористе своју машину и алат, већ сталним усавршавањем производње и производних средстава производњом много више материјалних добара са мање мукe и у краћем времену. Уносити свуда и стално социјалистички однос према раду и друштвеној имовини, то треба да буде стална мисао свих оних који воле своју земљу, Комунистичку партију и друга Тита.

Истовремено са широким развијањем самоницијативе и такмичарског елана радних људи, нужно је повести већу бригу о снабдевању и становима. С тим у вези, поставља се задатак и обавеза предузећа да одреди способности људе који ће за читав радни колектив обављати све послове око снабдевања и станова. Они морају водити упорну борбу да обезбеде све оно на што радници његовог предузећа имају право, да ни један радник не мора да губи своју надницу ради тога да би ишао да набави угља, или да добије карте за снабдевање. Узмио само два примера: Од пре неког времена пред свим стовариштвама угља већ од 4—5 часова после подне, радници узимају ред и чекају целу ноћ, неки пут и цео други дан да дођу на ред за угља. Када после таквог мучења и губљења радних часова коначно дођу на ред за угља, онда не могу добити кола да га превезу кући. Зар не би било боље да један службеник предузећа обави за цео радни колектив посао око зајма за угља, набавке угља и да га донесе кућама радника. То би било јединије и боље, а то је могуће погребну категорију. Услед тога, велики број људи мора да напушта свој посао и дан или два да изгуби да би исправио ту грешку. Уз свеснији рад тих службеника и већу бригу предузећа, ни један радник због тога не би морао напустити посао.

Овако, како су радни људи наших предузећа сада прилици организацији такмичења и отклањању разних сметњи, нема сумње да ће и ови недостаци око снабдевања и бриге о људима бити откловени.

Овако широка стваралачка иницијатива и такмичарски елан нашег народа који се развија у такмичењу у част V конгреса наше славне и вољене Комунистичке партије Југославије, показује дубоку љубав према нашој Партији, Централном комитету и другом Титу, који су нас водили из једне историјске победе у другу, под чијим смо мудрим руководством ослободили нашу земљу од страних завојевача и домаћих капиталиста. Под руководством наше Партије створено је јединство наших народа у Народној fronti, обновљена земља и створени услови изградње социјализма у нашој земљи.

Пети конгрес наше Партије донеће значајне, историјске одлуке за даљи развој и напредак наше земље у правцу изградње социјализма. Широка стваралачка иницијатива свих радних људи наше земље показује да ћемо бити спремни да све одлуке V конгреса доследно спроведемо у дело и да смело корачамо ка новим победама.

Грѓа ЈАНКЕС

Четвртак, 17 јуни
Мркодол. — У овој истој кући у којој се ми налазимо био је пре неки дан четнички војвода Баговић с још шест људи. Изгледа да је међу њима био и Чика Звонко, алиас Зарија Остојић. Кренули су за Романију. Од сављака дознајемо за ситуацију на прузи. Немци су довели појачања у Подграду где се налази приличан магацин. Још ови су заузели положаје Крваруци, Кик и Пасторак који штите Подград. Ово је место и раскрсница за Горажде и Фочу. Прутом често саобраћају „панцири“ — оклопни возови.

Пошли смо пред мрак за Сјетлину, али уместо два сата ишли смо пет! Од Подграда и Реновице чула се борба. Око два сата дошли смо до првих кућа Сјетлине. Један пригоровски батаљон се већ био пребацио, кад је Стари донео одлуку да се ове ноћи не прелази пруга. Стари се налази у шуми, сат хода од Сјетлине, а Пеко је остао на истом месту. Киша је почела да пада — најбоља наша противавионска одбрана.

Петак, 18 јуни

Код Сјетлине. — Друга пролетерска бригада се код Стамболића сасвим пребацила — прешла је и нека болница. Седма дивизија није успела да заузме Подград. Да би несрећа била још већа — Јукић и његов комесар Кладарин рањени су од бацача. Кладаринова рана је тежа.

Марко је с једнога виса лепо осмотрио Стамболић и јединице Друге пролетерске. Све у свему непријатељ има мало снага на прузи и изгледа да осам је лако прешти.

Предвече смо кренули. Киша је ојачала. Око осам били смо на прузи. Неколико стотина метара испред пруге затичемо Јакића и Кладарина. Једна на земљи прекривени шаторским крилима. Одмарају се мало.

Баш када смо Пеко и ја били испред пруге, испод једног високог греденог моста, полако се појавише фарони оклопног воза из правца Сарајева и одједном стадоше. И једна и друга страна брата била је препуна војске и рањеника, а доле испод самог моста једна група Далматинаца наложница ватру! Тек што смо Пеко и ја проšli испод моста и зашли у шуму — затрештао је митраљез. Срећом свега један рафал.

Узано мостом пели смо се горе. Киша је шквала. Пеко ми рече:

— Какве ли страшне муке подносе наши рањеници.

Сетих се Олге.

После смо ишли кроз неко шибље. Једва смо се пробјали. У шуми се не види ни прст пред оком. Пеначили смо још два сата, па добосмо до једне колибе где се сместио штаб Четврте пригоровске бригаде. Унутра људи збијени један уз другог.

Субота, 19 јуни

Бабићи. — Пошли смо даље већ око пет изјутра. Прелаз је углавном извршен без већих тешкоћа. Остао је само један део Пратећег батаљона с оне

стране пруге, међу њима и Никита Баков и 17 другова. Пресрели их тенкови.

У једној колиби загледи смо штаб Друге далматинске бригаде. Ту смо се мало одморили. Неко рече да пролази Назор, Пеко скочи и нареди да се стари песик уведе унутра. Назор је био сав прокисао, дрхтао је стално. Пеко замоли другове да направе места, подложи ватру, посади Назора на столицу и поче да му сам скида ципеле и влажне чарапе. Митар нађе неку топлу кашу. Назор је гађао јело, а у очима су му се виделе сузе. Очигледно био је ликут Пекомом рањеном.

Добро се држи Назор. Кроз највеће патње лако је пролазио. И сада је ведар:

— Пробосмо? То се и очекивало...

— Вреди нам Назор много... Скоро му је седамдесет година и како лепо ово све подноси...

Када сам изишао напоље — срео сам Олгу. Била је на коњу, кутала, покисла. У лицу се много изменила.

— Морамо хитно ампутирати руку! — рекао ми је доктор Павлетић.

У оној истој соби, из које је Назор с Пеком малопре изишао, почесмо да вршимо припреме за операцију. Болничарка је мела собу. Ја сам био напољу и правко носила, јер после операције Олга неће моћи да прођути на коњу. У тој мучној, прљавој собици врши се та грозна операција. Олга није ни речи проговорила. Кад сам ушао унутра, замолила је да легнем поред ње:

— Нећу моћи више да будем хирург, али ћу бити лекар.

Доктор Павлетић је у другом углу слегнуо раменима:

— Добро ће бити!

Али видео сам да не говори истину. Олга му рече:

— Напо си се много журио! Да ми је само да ову ноћ проведем под кровом, ово већ десети дан како спавам напољу...

Иде имала среће, јер уће Ратко Софијанић, заменик команданта Друге далматинске бригаде, и рече ми:

— Чује се борба сасвим близу, метци већ падају око куће. Требао би Олгу што пре свакустати. Ја на полагају имам само једну чету.

Сместили смо је на носила. Дванаест младих људи из Друге далматинске су је понели по блатњавом путићу. Изнад нас је кружило извиђач. Морали смо застајкивати под дрвеном.

После два сата стигосмо до села Бабића где се налазио један део Врховног штаба и штаб Друге дивизије. Поред Олге су две болничарке, а ја сам био са Пеком и још једном из Пратеће чете дивизије да носе Олгу. Причао сам да они ручају, па да кренемо. Било је око пет сати када смо пошшли низбрдо ка Олги. Ја сам био на челу. Кад смо

дошли на једину испод села, запраштали су митраљеви изнад наших глава. Појурио сам ка потоку где је била Олга. Одједном се пролони бацач поред мене, осетих нешто топло по образу, од силног залета како сам трчао низбрдо и од експлозије претурих се преко главе и преснух у неки поточић. Остала ми је у глави слика Олиних носила прекривених белом ћебетом, која сам тренутак пре експлозије видео како брзо пробоше низ поток. То су је они другови Далматинци пронели. Хладна вода ме је оствелила. Подигао сам се. Све је кључало око мене. Вањачи су ударали, митраљеви секли свуда наоколо. Сјурно сам се у поток, али Олга није била. Њена носила се нису видела. Поред мене су појурили стари Рибар, Вишко Крстуловић са децом и другарицом, Чика Јанко. Пошао сам уз суседну падину. Митраљеви су секли грање изнад нас. Рибарев бели коњ био је одлична мета. Вишко је мучу мучио с децом. Није могао обадвоје депо да носи узбрдо. Узео сам малог Вибора из његових руку. Малишан је вршиша, ја сам га пољубио да не плаче. Дете је још више завришало. Образ му је био крвав. Тада сам приметио да сам рањен у главу. Моја рука је умрла. Вибора и дете се уплашило. Митраљеви су нас тукли све док нисмо прешли гробан. Одједном сам почео да малаксавам. Доктора Станојка Ђурић ми је прешла руку:

— Изгледа да ти је рана дубока! — рекао ми је.

Чика Јанко ми је дао свој коња, крв ми је из ране непрекидно текла. Помогли су ми другови да додем до штаба Друге далматинске бригаде. Један курир Друге пролетерске дошао је и јавио ми да је Олга извучена из оног потока. Далматинци су је била склонили у једну волентију неколико стотина метара од места где сам је последњи пут видео, а после је наишао Ђубо Ђурић и наредио да се пренесе у болницу Друге бригаде.

Недеља, 20 јуни

Покрет. — Прешао сам у Медаковића. Температура ме је мучила — 39 степени. Митар ме око подне позва у страну. Видим да кобе нешто да ми каже:

— Олги је врло тешко. Даћемо ти коња. Иди одмах до ње.

Предао ми је писмо које је написао Крипу: „Другарица Олга је на самрти...“, а затим рекао: — Знао сам ја то још јуно. Ампутиција је заиста службена смрт сигурна... —

Два пуна сата ишао сам с Гојком Николетићем на коњу. Сусрели смо Другу пролетерску. Олгу су носили на носилима уз Романију. Била је сасвим свесна:

— Јуче је било страшно. Чула сам да си рањен. Јеси ли узео инјекцију против тетануса?

И морао сам да примим инјекцију. После је дошла командант Ђурић да Олги да камфор-инјекцију, али је Олга одбила:

— Немој, Станојко, трошити драгоцени лек. Чувај га за другове којима ће спасти живот!

Другови су спустили носила да се мало одморе. Олга ме је позвала поред себе:

— Чувај Милићу. Лепо је васпитавај. Нека буде лекар, у војсци. Кад доћеш кући, кажи јој да се угледа на своју Маму...

Тезе су биле последње речи. Требао је наћи нове другове који ће носити носила. Пошао сам до команданта батаљона. Олга је умрла после десетак минута, свесна до последњег тренутка.

Стајао сам на ивици Романије, у стенама, на стази која води од Стојана-Медаковића за Мокро. Ноћ је већ пала, ветар је хујао и свијао огромне смреке. Копапи смо гроб за Олгу шакама, ножевица, јер њоме нисмо имали. Са мном је био један вод заштитница наше колоне. Сви остали отишли су напред. До села је имало два сата, а у њему су већ вероватно Немци.

Олга је лежала увијена у бело ћебе. Њена црна коса покривала је скоро цело лице. Ветар је све јаче свијао смреке, а рудар Лаза, родом из Шековића, борац из Србије још од 1941 године, грабио је шакама земљу:

— Елдо, добосмо до камена...

Последње прегрпите земље доде је један друг кога је Олга оперисала:

— Мени је живот спасао. Сви смо је волели... Положили смо је у плитки гроб, послали смо буџе, наваљали камење, направили молилу, осам метара од изласка стаза на Романију, поред саме литице на југоисток. Скинули смо капе Сана Војковић, Станојка Ђурић, три друга из овога вода ја.

— Слава другарици Олги! — узвикнуо је Лаза, а за њим ми сви остали.

Кренули смо у тамну шуму, сусрели један батаљон Друге пролетерске бригаде. У мраку, кутећи газили смо кроз густу, мочварну шуму. Поинула је Олга за свој народ. Поинула је као члан наше Партије. Стезао сам у руди њен сат који сам понео за Милићу. И потекоше ми сузе, једна, две — читав поток.

Плато Караматјевић: ПРЕД ПРЕЛАЗ СУТЈЕСКЕ (скапа из партијана)

ПРЕДВОЈНИЧКА ОБУКА у нашој земљи

Закон о војној обавези држављана ФНРЈ, измењен и допуњен 11 децембра 1947 године, предвидео је да се са свом сеоском и радничком омладином од 17 до 21 године старости, средњошколском омладином у вишим разредима и студентском омладином на факултетима изводи предвојничка обука. Узредба о предвојничкој обуци, објављена пре неколико дана, регулисала је основна питања на који ће се начин организовати предвојничка обука и како ће се она спроводити. Објављивањем Узредбе о предвојничкој обуци, пред нашу Армију, пред народну власт и све наше народне организације постављен је конкретан задатак — провести Закон о војној обавези држављана ФНРЈ у живот, тј. приступити спровођењу предвојничке обуке са омладином.

Увођење предвојничке обуке са омладином је крупан корак у јачању одбранбене моћи наше земље, у јачању наше Армије. Та мера нашег државног руководства дошла је из потребе да се ојача одбранбена способност наших народа, да се још боље осигура наша слобода и независност, како би наши народи што сигурније могли слободно, у миру да изграђују своју нову социјалистичку отаџбину — заједничку равноправних народа. Уздижући нашу земљу у сваком погледу, стварајући срећан живот свим радним људима у њој, наши народи у исто време мисле и на то како ће се што боље обезбедити од империјалиста, којима смо сада, а којима ћемо бити и убудуће још више, три у оку. Наши народи виде у коме правцу делују разни ратно — хушкачки елементи у свету. Ми добро видимо какав задатак су пред себе поставили империјалисти, који свим силама настоје да не дође до чврстог мира међу народима. То нам најбоље говори Грчка, Па-

лестина, Кина, разне провокације на границама мирољубивих народа втд. Због тога и постављамо, упоредо са изградњом земље, и други неопходан задатак — обезбедити се од свих могућих незаситних империјалистичких прохтева. Наш народ хоће, ако гради своју земљу, ако подиже градове, пруге, цесте, творнице, ако ствара задруге итд., да све то гради за себе, ради свог напретка. Зато наш народ хоће и сигурне границе своје земље и зато воли своју Армију — гаранцију своје безбедности.

Наша Армија данас будно чува границе своје земље. У исто време она се уздиже, усавршава и у својим редовима васпитава све нове и нове масе трудбеника у духу одбране независности наше земље и слободe наших народа, у духу љубави према отаџбини и народу. Учи их да сигурно рукују свом савременом ратном техником којом је снабдевана. У нашој Армији су заступљени сви родови оружја и службе. Ми имамо модерно наоружање пешадију, савремену артиљерију, авијацију, морнарицу, оклопне и механизоване јединице, модерна средства везе итд. Сваки наш војник мора да постане мајстор свога оружја које му је поверено. У свом говору на смотри загребачког гарнизона друг Тито је рекао: „Да бисте могли учинити да будете сигурни на гаранцији за мирни развитак и напредак наших народа, ви морате неуморно учити и освајати војну вештину. Савремени рат је показао да техника игра огромну улогу у рату. Освојити ту технику до најмањих танчина то је наша дужност — и бораци и подофицири и официри. Руковајући том техником значи створити снажну одбрану против сваког покушаја напада на слободу и независност наших народа“.

Да би наша Армија могла да изврши тај свој велики задатак

који је пред њу поставио народ и њен Врховни командант, војни обавезници би требало да дођу на одслужење редовног кадра са извесним војничким предзнањем, које би им омогућило да лакше савладају теже и компликованије војничке радње у току обуке у Армији. Предвојничка обука са омладином и има тај задатак.

Допунска обука са студентима на факултетима је даљи корак у подизању квалитета војне обуке у Армији, у припреми регрута за службу редовног кадровског рока. Прозлазећи у средњим школама основну обуку, а на факултетима допунску, младе жене могу помоћи одбрани своје земље. То нам је показала наша Народноослободилачка борба, где су се наше жене раме уз раме са својим друговима, не заостајући за њима ни по борбениости ни по издржљивости, херојски бориле за слободу наших народа и где су дале непроцењиве заслуге за ослобођење својих народа. Оспособљавајући се у току мира за равне стручне и техничке службе, жене ће много допринети за јачање одбранбене моћи наше земље а тиме ћемо постићи још већу гаранцију за миран и несметан развитак и напредак наших народа.

Прозлазећи предвојничку обу-

ћуће предвојничке обуке и да су одговорни за њено материјално обезбеђење. Предвојничка обука са омладином умногоме ће допринети томе, да питање припреме народа за одбрану земље постане још више општенародно питање.

Предвојничка обука у нашој земљи није никакав акт агресивних намера, нити пак бојазан од скорога рата, како ће то покушати да прикажу непријатељи наших народа и непријатељи мира у свету. Ми не можемо имати никакве агресивне намере. По карактеру нашег друштвеног уређења, по карактеру и залагања наше Армије, наша се земља припрема само за одбрану, она јача своју Армију да обезбеди миран живот и слободан развој таким народима. Да је то тако, најбоље показује мирољубива политика нашег државног руководства коју смо сада спроводили и коју ће у будуће спроводити. Наша земља се налази у блоку антиимперијалистичких и демократских земаља, које се на челу са Совјетским Савезом боре за чврст мир међу народима. Јачањем наше војне силе ми у исто време јачамо блок демо кратких земаља. Штогод буду јаче демократије у свету, тиме ће бити теже ратним хушкачима да остваре своју подлу намеру тј. да човечанство поново баде у ратне страхоте и страдања.

Непријатељи наше земље и не пријатељи мира у свету покушаће да прикажу како се наша земља милитаризује. Међутим, милитаризација је својствена нападничким, империјалистичким земаљама. У истинским, народним демократским земаљама по потребе за милитаризацијом. Ту су интереси армије истоветни са интересима народа. У капиталистичким земаљама, које своје армије припремају за освајање туђих територија, милитаризација је још једна форма више за насилно одржање власти над вла-

Уписивање зајма је манифестација љубави и оданости према новој Југославији

студенти ће добити солидни основни војнички знања и вештине. Предвојничка обука на факултетима ће бити усклађена према садржају и природи рада појединих факултета, јер ће се на разним факултетима пролазити и различит програм допунске обуке. На тај начин ће се студенти специјализирати за потребе Армије, у оној правцу која најбоље одговара природи њиховог факултета.

Наша Армија је саставни део народа, његов органски део. У случају потребе читав ће се народ претворити у једну монолитну и непобедиву армију. За то је Уредба о предвојничкој обуци предвидела да се држављани женског пола до навршених 27 године старости могу позвати на предвојничку обуку ради осспособљавања за стручне и техничке службе, као и за равне у вези одбране земље. Ми имамо довољно искуства и примера ко-

нам органима. Б. ДАКИЋ, војвођ

Почела је етапа социјалистичке изградње Београда

Буџет Београда за 1948 годину износи 1.266,537.000 — динара

На последњем редовном заседању, Народног одбора града Београда (десетом по реду), усвојен је акламационо предлог буџета за 1948 годину. Суме инвестиција, предвиђених планом који је Народни одбор Београда донео на основу буџета за 1948 годину износи 1.084.000.000 динара. Од ове суме на основни план инвестиција иде 909.013.000, на обнову 70.000.000, и на план одржавања 105.834.000 динара. Поред овога, ИОНО се појављује као инвеститор и у подизњу велике манифестационе дворане у вредности од 30.000.000 динара и у изградњу хотела у Београду за чије ће се почетне радове утрошити 14.000.000 динара. Распоред инвестиција по гранама је следећи: на станбени изградњу отпада 36,7%, на комуналну изградњу 28,7%, на трговину и снабдевање 9,5%, на просвету 5,8%, на културу 3,6%, на здравље 1,8%, на физкултуру 1,5%, на индустрију и занатство 7,4%, на грађевинарство 4,5%.

Инвестиције за капиталну и друштвено корисну изградњу чине 60,5% од свих буџетских расхода, док све врсте инвестиција, то јест у материјалну изградњу и културно и здравствено уздицање, износи 1.004.294.600 динара, што у односу на цео буџет износи 79,3%, док на администрацију и државну управу долази свега 18,7%.

„Буџет Народног одбора Београда за 1948 годину је за четири пута већи од предатног буџета београдске општине. То показује да су наше производне и финансијске снаге порасле још више. Прелазом средстава за производњу у општенародну својину, прешли су у руке народа и они финансијски извори из којих се народни доходи одливају у џепове капиталиста. Тиме је повећан животни стандард наших грађана, тиме су и ослобођене производне снаге наших народа невидено порасле и непрекидно даље расту, стварајући још погодније услове за бољи живот. Далеки порастом производних снага и даље ће расти народни доходи, расти животни стандард наших грађана, па ће даље расти и цифра наших буџета. Према томе, пораст нашег буџета пратиће пораст благостања наших грађана, уместо испривљивања којему је водило развој привреде и повећање буџета у бившој општини и држави... (Нинко Петровић).

Изводи из реферата Рата Дуговића

„Ја бих још једном подвукао главну особину овогодишњег буџета, наиме да је престао да буде само буџет администрације и да у потпуности одражава наш привредни план...“

...Укупно обим грађевинских радова у Београду по инвестицијама Савезне владе, Владе НР Србије и Народног одбора Београда износи 4.760.000.000 динара. То значи да ће се ове године не само задовољити многе потребе у станбеном питању и разним културним институцијама, него да ће Београд, већ почети плански да мења свој лик. Поред 6368 станова, од којих ће многи бити довршени у овој години, Савезна влада, Влада НР Србије и наш Народни одбор, изградити многе јавне зграде, културне установе, индустријска предузећа, социјалне и здравствене установе итд. Плански програм грађевинских радова у Београду изгледа овако:

За станбене зграде одређене су инвестиције од	1.648.000.000 дин.
За административне зграде	839.000.000 „
За школе и културне установе	521.000.000 „
За здравствене и социјалне установе	185.000.000 „
Комунални радови (од тога Нови Београд 482.000.000)	662.000.000 „
Остало	364.000.000 „

Дакле, инвестиције друштвеног стандарда износи 4.219.000.000, док инвестиције за капиталну изградњу износи 541.000.000. Од највећих зграда које ће се градити у Београду треба споменили следеће: Претседништво владе у Новом Београду, репрезентативни хотел у Новом Београду, зграда Танјуга, хотел у Немањиној улици, штампарија „Рад“, синдикална школа, зграда Централног одбора Јединствених синдиката у Децанској улици, зграда Југословенске књиге на Терезијама, зграда Комитета за кинематографију у продужетку Албаније, дозивање зграде Државног осигуравајућег завода, прекопута „Албаније“, Универзитетски град, Студентски дом, велики стадион на Бањници, проширење стадиона ЦДЈА, неколико мањих игралишта, велика хала за јавне скупове од 4000 места, итд. итд.

Јасно је да тако огромна и широка грађевинска делатност у Београду означава да је завршен период обнове и да је почела етапа његове социјалистичке изградње.

...Наши урбанисти су се нашли пред тешким проблемом да наш град, који је у својој изградњи имао сва обележја капиталистичког поретка, не ометајући његов редовни и нормални живот, социјалистичким исправкама и додацима преуреди, оспособе за темпо нашег живота и за потребе наших радних људи. Идејно решење тога плана већ је прихваћено и оно се сада оформљава у генералном плану о коме ће Извршни одбор убрзо расправљати.

...Пред нашом грађевинском оперативом стоји огроман задатак у овој години. Потребно је извршити радове на 2.596 објеката у вредности 2.934.000.000 динара (ту нису узете у обзир разне комуналне инвестиције за изградњу улица, паркова и слично). Потребно је да се побољша квалитет рада, јер су многи објекти које су градила наша предузећа врло слабо изграђени. Потребно је до краја развити непомирљив однос према слабом квалитету рада који је влада код нас, почевши од нашег Грађевинског одељења до паљира, што је пружало широке могућности разним немарним и саботерским елементима за њихов штеточни рад. Пред грађевинским предузећима стоји задатак да, поред уштеде која је исказана у буџету а која само за инвестиције Извршног одбора — рачунајући ту и трошкове грађења, опреме и студија — износи 144.000.000 динара, у току даљег грађења снизи цену још за 12%.

...До траженог снижења цене грађевинских радова може се доћи једино бољом организацијом рада, рационалним коришћењем радне снаге и материјала, максималним повећањем капацитета грађевинских машина, широком применом механизације, употребом монтажних грађевинских елемената, добром организацијом транспорта нарочито локалног и вертикалног или хоризонталног. Јасно је да се остварење овога задатка не може замислити без свесне борбе читавог нашег грађевинског радног колектива.

...Нарочиту пажњу заслужује извођење радова на изградњу, реконструкцији и оправци улица. За веће радове на оправци улица, не урачунавајући и инвестиционе суме које имају рејони, одређено је 72.305.000 динара.

...Нашим производним предузећима постављени су задаци да у 1948 години произведу робе и услуга у новчану вредности од 2.089.035.000 динара. Огроман пораст производње наше локалне индустрије је, с једне стране, резултат из тога што је Народни одбор добио један број предузећа од НР Србије, с друге стране, што су многи пунити него прошле године искористићени капацитети наших предузећа.

...Основни задаци који стоје пред нашом локалном индустријом данас су да се, без резерве које још има код извесних руководилаца, свом снагом оријентисе на производњу предмета масовне потрошње којих нема довољно на тржишту или их уопште нема, да у потпуности искористи све своје производне капацитете који су још у многим предузећима неискористићени за 20 и 30%, а негде чак и више, да у току ове године снизи цену цео коштања својих производа за 4,5% и да се још шире баци на искористићавање локалних извора сировина које се крију и леже неискористићене.

...Основна слабост наше трговине састоји се у томе што још у довољној мери није постала регулатор борбе против спекулантских тенденција и рада на нашем слободном тржишту и што се поред ње, без њеног осетног утицаја, формирају спекулантске цене од којих трпе у првом реду наши грађани. У задње време чини се су нешто већи напори у том правцу који су показали извесне успехе, додуше повремене и само у неким артикулма, али су значајни по томе да је могуће интервенисати.

...У задње време одузете су дозволе приватним трговцима-спекулантима као и онима који не одговарају плану наше трговачке мреже. Велики задатак пред нашом трговином је да организује свој рад тако да уклања приватног сектора из трговине значи у исто време и побољшање наше трговачке мреже и снижење цена које су спекуланти дизали.

Марко Никезић: О просвети

Када се говори о просвети у вези са доношењем буџета и плана, ми обично више говоримо о инвестицијама на зграде и друге потребе, а мање о начину рада, о резултатима и недостацима. Овом приликом треба нешто о томе рећи. Ми данас само постепено проширујемо материјалне услове за културне и просветне потребе, за културни рад, пошто ће, по речима друге Биљаса, тек друга Петолетка донети изобиле средства за културно подизање маса. Па ипак, развитак просвете није ограничен на то да прати овај развитак материјалних средстава — школа, културних установа и друго, већ да му предјачи.

У постојећим зградама, са постојећим инвентаром и техничким средствима ми данас појачавамо рад школа и читавог просветног кадра, а све шире масе учествују у културном животу.

...Данашњи број школских зграда у Београду не само да је довољан, већ је, захваљујући политици старе Југославије, и рђаво распоређен, тако да су, на пример, гимназијске зграде скоро све у једној половини Београда, док су у другој половини свега две. Наша политика у том погледу већ је обележена подизањем основне школе у Петом рејону и на Чукарици и гимназије на Лекином Брду, која је започета 1947 године. Ове године подижу се основне школе у Земуну и Професорској колонији и на Чубури.

...Стање инвентара у нашим школама није задовољавајуће, иако је од рата на његову обнову и проширење утрошено доста. Направљено је преко 5.000 нових клуџа а поправљено више од 3.700.

...Ми у 1948 години морамо ликвидирати непписаност у Београду, рачунајући оне који су стални становници Београда и који су сада у Београду.

...Овде треба рећи нешто и о настави историје и српског језика. Док се настава опште историје побољшава, захваљујући томе што наши на-

ставници уче и што се користе литературом и уџбеницима из Совјетског Савеза, у националној историји и историји НОБ наша настава не задовољава.

...Међутим, много је старих ствари остало у начину рада којима није место у просвети. Основно против чега се морамо борити је равнодушност и непокретност код једног броја просветних радника. Ови наставници нити сами уче, нити показују вољу да ствари темељито покажу ученицима.

...Ми морамо бржим темпом побољшавати рад у нашим школама ако хоћемо да из њих излазе генерације занста родољубиве, напредне, уздигнуте омладине, која ће моћи да одговори својим задацима као интелигенција социјалистичке државе пред коју народ поставља велике и озбиљне задатке.

Зага Јовиновић: О инвестиционом плану

...Оваква обимна станбена изградња, која је Планом предвиђена за 1948 годину, са гледишта наших потреба још је недовољна, али гледана кроз могућности извођења, захтева огромне напоре да би се остварила.

За уређење и одржавање београдских улица планом Извршног одбора предвиђен је износ од 115.000.000 динара.

У 1948 години треба да се паркира нових 26 хектара, да се пошуми 171 хектар, да се започне, уз помоћ Народног фронта, уређење Звездаре као националног парка.

Ове године треба да буде подигнуто 16 јавних клозета и 30 телефонских говорница.

Поред ситних радова на постојећим хладним купатилима, ове године има да отпочне и изградња великих купатила на Ади Циганлији, које ће се радити етапно.

Од других важнијих комуналних објеката треба извршити почетак градње трамвајског депоа на крају пруге број 6.

У Шестом рејону почеће ове године градња Дома културе, у Четвртном рејону градња гимназије, у Другом рејону и у Земуну, градња основне школе и Пионирског дома у Другом рејону. Историјски значајна места у граду обележиће се ове године спомен-плочама, скулптурама итд.

На уређењу градских пијаца имаћемо тек почетне радове.

Ове године ће бити завршен дом за одојчад у Другом рејону и почеће изградња великог дома у Петом рејону.

Од индустријских објеката који се подижу ове године најзначајнији су: фабрика за израду бевтонских елемената, машинска циглана и кречана.

За смештај ученика у привреди подижу се два дома са 576 места, за сезонске раднике у грађевинарству, индустрији и комуналним службама.

Довршење зграде Градске млекаре и набавка модерних машина за њен погон, ситнија адаптација градских пекара и Градске кланице доприће обезбеђењу бољег снабдевања становништва Београда.

Извршни одбор ове године има да отвори 14 нових радничко-службеничких ресторана и 11 комерцијалних ресторана.

Из објеката Извршног одбора, који су започети да се граде у 1947 години, а нису завршени, у 1948 имају приоритет код грађења.

Ове године планом је предвиђено да низ објеката не буде завршен до краја године, већ да њихово завршење уследи у 1949 години.

Према планираном темпу у Петогодишњем плану Београда, у прве две године би требало извршити 23% од петогодишњих задатака. Из овога излази да ми у прве две године имамо извршење плана мање за 4,8%, него што је то Петогодишњим планом предвиђено. Шта се из овога намеће као закључак?

1) Петогодишњи план развика Београда, који према потребама радника Београда претставља не максимум него минимум задатака, мора бити извршен. „Реалност нашег програма — то су живи људи, то смо ми сви заједно, наша воља, наш рад, наша спремност да радимо на нов начин, наша решеност да испунимо план“ (Стаљин), жива и практична делатност десетине хиљада и хиљада Београђана решених да створе нов живот.

2) Да би био извршен Петогодишњи план ра-

звита Београда потребно је да се боримо за извршење годишњих, тромесечних, дневних планова.

Винко Петровић: О буџету за 1948 год.

Наш предлог буџета прихода за 1948 годину, по својој структури изгледа овако:

Приходи установа и добити предузећа који су ушли у буџет износи: — — дин. 292.763.122
 порез на доходак и наслеђе „ 359.770.000
 порез на промет производа „ 614.003.878

СВЕГА ДИНАРА: 1.266.537.000

...Ако материјални стандард живота у Београду посматрамо кроз укупан волумен робног промета у Београду код гарантованог снабдевања, добијамо следећу слику:

Робни промет у 1946 години износио је 4,8 милијарди динара.

Робни промет у 1947 години износио је 5,3 милијарди динара.

Робни промет у 1948 години планиран је на око 6,2 милијарде динара.

Просечно пак плате радника и службеника износиле су:

у 1946 години 2.770 динара

у 1947 години 3.661 динар

Процент трошкова живота према просечној плати у 1946 години износио је 75%, док је у 1947 пао на 59%.

Из ова два прегледа види се с једне стране, да се количина намирница гарантованог снабдевања за живот грађана из године у годину стабилно повећава, а с друге стране, да се зарале наших радних људи такође из године у годину повећавају, док се трошкови живота смањују.

Свети Поповић: О локалној привреди

Основна карактеристика буџета за 1948 годину, за разлику од прошлогодишњег буџета, је у томе што је ово буџет привреде. Оваквом оријентацијом буџета на привреду створени су услови за мобилизацију великих средстава акумулације из производње. За разлику од прошле године када смо у Београду, можемо рећи, главне приходе добијали из фискалних извора (као на пример из трошарине на робу која је сада укинута), у овој години ми морамо узети чврст курс на повећање акумулације из привреде, морамо до максимума ангажовати све снаге и производне могућности наше локалне привреде.

...На првом месту и даље је проблем и најважнији задатак сређивање постојећих предузећа: боља организација рада, подизање нивоа руковођења предузећима, максимално искористићавање производних капацитета и локалних извора сировина, смањивање трошкова производње, развијање производње управљене на широку потрошњу итд.

Треба напоменути да први пут ове године наша производња предузећа раде по чврстом плану. Планом производње у 1948 години постављен је задатак да се вредност производње у нашим предузећима повећа за 2,3 пута у поређењу са 1947 годином.

ДИСКУСИЈА

У живој дискусији која је отпочела после прочитаних реферата учествовао је већи број одборника.

Одборник Мирко Ванић рекао је да буџет за 1948 годину претставља резултат успеха наших грађана, наших досадашњих напора, резултат успех нашег рада у 1947 години и да је то уједно гаранција да ће овај буџет заиста бити остварен. „Из овога се јасно види — рекао је Мирко Ванић — да наша политика иде у том правцу да се побољша стандард живота наших грађана наших народа.“

Одборник Даринка Милосављевић: „Овај буџет одраз је високе свести наших људи, људи нове Југославије.“

„Ја мислим да ћемо бити у стању — рекао је одборник Мираш Јовановић — ослањајући се на широку иницијативу наших радних маса које у свакодневном животу и раду показују да су спремне да раде, да не жале труда и напора у извршењу задатака Петогодишњег плана, да ћемо на тај начин да остваримо овај буџет Народног одбора града Београда и да тако одговорно узлоп и задатку који има Народни одбор града Београда, главног града наше Републике.“

Одборник Милан Стаменић говорио је о буџетском предлогу по питању социјалног и здравственог старања. „У бившој Југославији социјално старање — рекао је Милан Стаменић — имало је облик милостиње, сводило се на онај динар пљачкаша који су пружали опљачканоме. У народној држави сектор социјалног старања дошао је до свог пуног и правог значаја. Из буџета који је пред нама ја видим да ми и у том погледу гигантским коракмо идемо напред.“

Пошто је истакла велику важност буџета Народног одбора града Београда за 1948 годину, одборник Жива Бајић осврнула се на недостатке у просветном сектору које треба што пре отклонити.

Одборник Сретен Стојановић је, између осталог, рекао: „Ја бих се осврнуо само укратко на буџетску позицију за културу и уметност. Колико сам ја видео, цифра од 39.000.000 динара која је у буџету предвиђена за културу и уметност претставља за мене огроман догађај који допуњава моју визију оног Београда, социјалистичког Београда како га ми замислимо и како га ми заправо изграђујемо.“

„Ако погледамо величину суме буџета — рекао је одборник Грга Јанкес — који данас претресам, видимо да је наш буџет у овој години знатно већи од буџета у прошлости и још већи од буџета у претпрошлости години. Ако погледамо мало за један моменат шта би то значило у другим приликама, у приликама старе Југославије, онда би могли да кажемо да би сваки грађанин Београда осећао бојазан и неадекватност пред оваквом цифром, пред сваки динаром повећања буџета. Повећање буџета у старој Југославији значило је, на једној страни, много веће оптерећење пореско, трошаринско итд., а на другој страни, значило је повећање бирократизма и општинског апарата, значило је повећање онога што је било бич и камиџа за грађане Београда.“

Буџет у нашем граду, у новој Југославији, има сасвим други карактер. Он са собом носи повећање материјалног благостања, носи лепши и бољи, удобнији живот грађана нашег града и наше земље.“

И. И. Шишкин: РАЖ

Изложба репродукција слика Третјаковске галерије

Јуче је у Академији наука свећано отворена изложба репродукција чувених слика Третјаковске галерије. Изложбу је отворио Сретен Стојановић, председник Удружења ликовних уметника.

Ову изложбу је организовало Друштво за културу сарадњу Југославије са СССР са жељом да руско Београђане са традицијом уметничког сликарства, које се оснива већих у Совјетском Савезу, 15 о. м. ће се у Дому совјетске културе приказати филм, у коме су на изванредно жив и технички

мајстора, док је руско сликарство нама било мало познато. Све изложене репродукције су тако добро израђене, да нимало не заостају за оригиналима. Изложено је 150 слика чувених руских сликара, међу којима Репина, Сурикова, Шишкина и других.

Да би наша публика могла да се упозна и са другим делима изложеним у чувеној Третјаковској галерији у Москви, једној од највећих у Совјетском Савезу, 15 о. м. ће се у Дому совјетске културе приказати филм, у коме су на изванредно жив и технички

савршен начин, приказана сва најчувенија дела изложена у тој галерији. Гледајући на плану слике, као и детаље са њих, које је филмска камера необично вешто ухватила, има се утисак да су то живи људи, да ће лицима на дрвене затреперити, да ће одекнути гласан смех Запорожаца.

Пре приказивања филма Бранко Штра, управник Војног музика, одржае уводно предавање и упознати присутне са историјом и значајем руског сликарства.

**СРЕДИШТА
НАШИХ
НАРОДНИХ
РЕПУБЛИКА**

САРАЈЕВО

**НЕКАДА ГРАД СУПРОТНОСТИ,
ДАНАС ГРАД ЈЕДИНСТВА**

име Врхбосна. Сва прошлост жупе Врхбосне од 7 до 10 века непозната је. Зна се да је касније та жупа припала некој породици Павловић која је држала читаву Босну, алу су Турци 1428 године отели од Павловића Врхбосну. Нешто касније, око 1435 године, долази до оснивања Сарајева. Варош на обалама Миљацке изграђивала се око намесничког двора, који је ту живео и господарио читавом облашћу која је била под Турцима. Намесничков двор и куће око њега називале су се сарај, што значи седиште. По пољу око сараја, турски сарајова, назвала се нова варош Сарајова, па је касније наш народ по свом изговору то преименовао у Сарајево. Од оснивања Сарајева од стране Турака, и њиховог освајања читаве Босне имао је да протекне читав низ година. За то време су се у Сарајево мењали намесници. Они су сви оставили за собом као траг бављења неку дамију, текију или какву другу јавну зграду. У тој новој вароши, којом су господарили Османлије, почели су се развијати занати за прављење ствари потребних војсци и путницима, као сарачки, ножарски, сабљарски, самарски и ћебарски. По данашњем распореду улица у Сарајево, нарочито на Башчаршији, познаје се распоред тих заната. Протекле су године. Намесници Хисарбег, Исабег, Синанпаша, Хусребег, познат у историји под именом Гази, што значи јунак, победник, и још многи други, завели су у Сарајево и читавој Босни феудални систем. Народ робује, кулчи и од 1834—1875 године због тешког живота у свим крајевима Босне пламте устанци. Последњи устанак 1878 године, има и посебан политички значај. Те године османлиску власт смењује аустро-угарска. За време Аустрије буне народа због тога што Аустро-Угарска није хтела да реши аграрно питање постају све чешће. После анексије Босне и Херцеговине 1908 године, настају тешки дани и јавља се јак национални покрет са циљем да ослободи Босну и Херцеговину, и да доприне бржем уједињењу Јужних Словена. Аустро-Угарској то никако није ишло у рачун, и она се свим силама бори да спречи стварање једне велике државе. На дан 28 јуна 1914 године, Гаврило Принцип насред Сарајева убија Фердинанда. Тај атентат је био непосредан повод за први светски рат.

Исход првог светског рата је познат. У даљем периоду између два светска рата властодржи су се трудили да што је могуће више расприе и онако велику верску и националну нетрпељивост. Сарајево је одувек било мешовита варош, и по пореклу свога становништва и по његовој вери. И властодржи су то користили.

За време окупације на почетку другог светског рата, живот у Сарајево био је пун понижења и беде. Немци и усташе потпиривали су ту мржњу између становништва града. Они су били господари који су у том граду беснели и пировали више од три године. За време тих мрачних дана Сарајево се само приклонило, није клекло. Најбољи његови синови, и Срби и муслимани и Хрвати, отишли су у партизане. За њих је и у току свих година ропства и страдања снажно куцало срце напаћеног и рањеног града.

И морала је да дође слобода, права слобода, народном борбом извојезана, после тешког четворогодишњег ослободилачког рата. Смирљали су се завањени. Нова држава дала је и загарантовала свима подједнака права.

И данас већ, свега нешто више од три године од 6 априла 1945 године, дана ослобођења Сарајева, у обнови и изградњи напредку и развиту града, узимају подједнако учешће и муслимани и Срби и Хрвати. Сви они, укључени у радне бригаде Народног фронта, не само да изграђују читаву нову насеља, просецају и поплачувају улице, регулишу ток реке Миљацке и убравају проваз свога рођеног града, него и кроз тај рад, дајући милионе доброволних радних часова, кују из дана у дан све више братство и јединство, једну од најдивнијих тековина народноослободилачке борбе.

Сарајево има данас 113.650 становника. Народни фронт је укључио у своје редове 61.053 члана, од којих је 27.000 уписано у 167 радних бригада. Само у току ове године дали су чланови Фронта града Сарајева око 500.000 радних часова, чија вредност, изражена у новцу износи преко 3 милијарде динара.

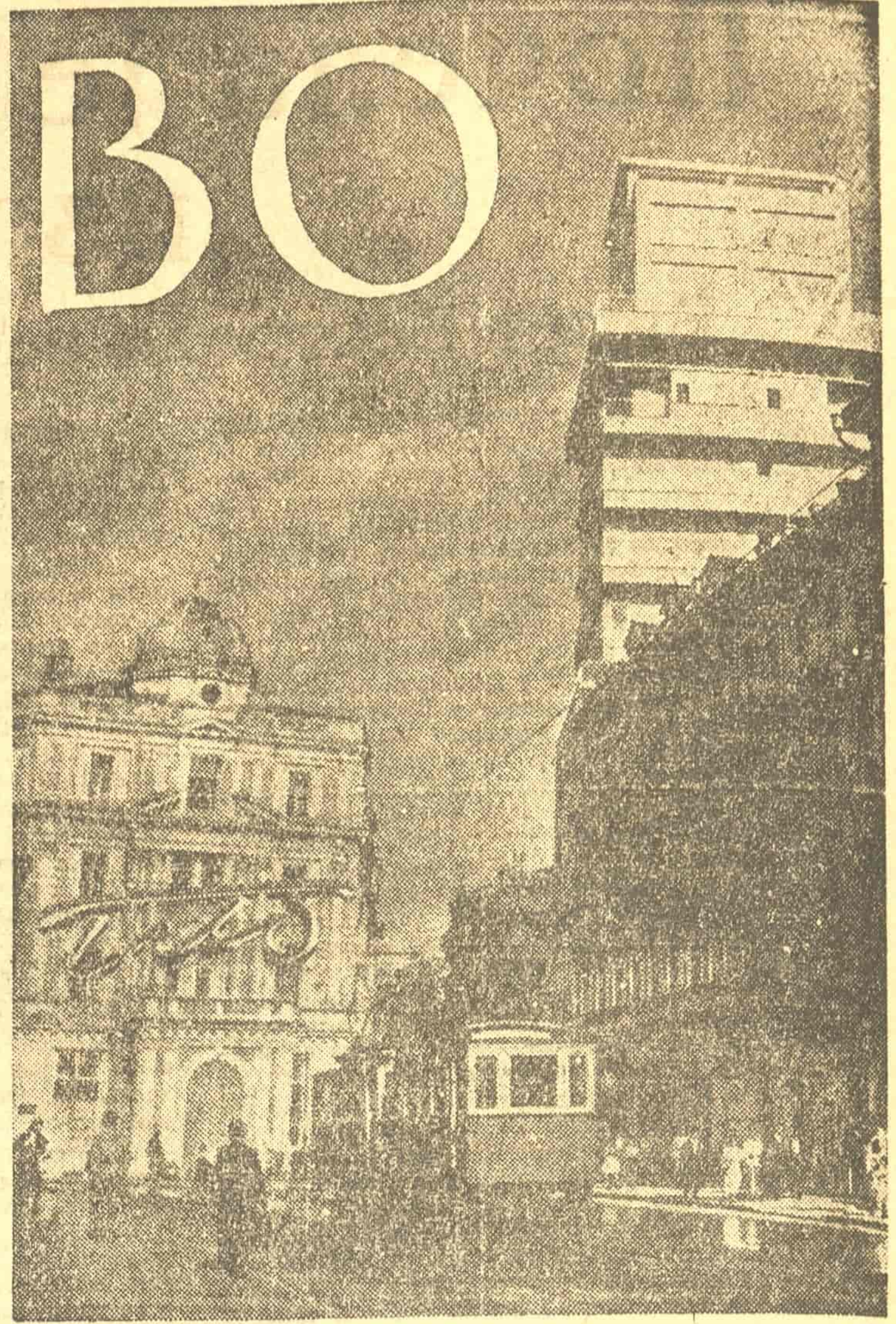
Народни фронт ове године највише учествује у станбеној изградњи, на регулацији реке Миљацке, на изградњи физкултурног стадиона, на подизању паркова и дечјих вртића и на другим радовима локалног значаја.

Културно-просветни рад по селима такође је жив. Седам културно-уметничких друштава Сарајева посетило је села и дало неколико успешних представа. Сем тога, преплаћене су 32 задруге на „Ослобођење“, „Борбу“ и друге листове.

И остале секције Народног фронта бележе видне успехе у раду.

Сваког дана бригаде излазе на рад. Сарајево има четири рејона и сваки рејон има свој радни дан. Са песмом, складно копчају улицама Сарајева, кроз Алифаковац, Башчаршију, крај Бенбаше, преко Бистрика, Вратника (старог турског краја) у све правце, бригадири, чврсто спојени у бригадима општенародне политичке организације, и жене и омладина и мушкарци свих вероисповести и националности, чврсто корачају све ближе и ближе ка бољем животу.

Трудом народних власти и снагом Народног фронта Сарајево из дана у дан мења свој лик. Није то било давно када је Миљацка текла кроз Сарајево кривудајући и ширећи се. Данас је та река укрочена. Њене обале су поплочане, озидане, и она сада својим равним током знатно допринише лепшем изгледу града. На њеним обалама ничу непрестано све лепше грађевине. Док су у читавом периоду од првог до другог светског рата сазидане свега

Улица маршала Тита

две јавне зграде, за свега три године, од ослобођења до данас, подигнута су читава радничка насеља, нове станбене зграде, установе, зидају се школе и факултети. Само за ову годину за станбenu комуналну делатност план инвестиција са обновом износи 237 милиона динара. Сем тога, поклања се велика пажња поплачувању улица и уређењу паркова. И у најзаченијим деловима града засијаће електричне сијалице.

Што се тиче снабдевања града, ту још има тешкоћа, ма да је стање у односу на претрпано знатно поправљено. Услед свог положаја и пасивности околине која га окружује, Сарајево је принуђено да се снабдева из даље околине. До сада то није било могуће најсрећније решити.

— Стара, усотрачна пруга била је симбол наше заосталости — говоре Сарајлије.

Јасно, нова, Омладинска пруга биће симбол њиховог напретка. Нова пруга ће знатно допринети побољшању снабдевања града.

Културни живот главног града Босне и Херцеговине постаје све интензивнији, јер из дана у дан има све више услова за његов бољи развој. Поред Народног позоришта, у коме се приказује и драма и опера (први пут у Сарајево), културно-уметничка друштва, домови културе по рејонима, библиотеке и музеји, пружају сваком грађанину Сарајева широке могућности за културно уздицање.

По гимназијама, у Учитељској и Вишој педагошкој школи, у Трговачкој академији и Техничкој школи, по факултетима, сиремају се кадрови да данас-сутра узму у своје руке велике и одговорне дужности, да што брже поведу свој град напретку.

Главни град Босне и Херцеговине постаје сваки даном све лепши. Да би се замисао његовог процвата и модерног уређења што пре испунила, направљен је генерални регулациони план, по коме ће се Сарајево најзад извући из котлине у којој је провело векови. Основа изградње регулационог плана јесте решење железничког чвора пролазног саобраћаја, уличне мреже и земљишне површине намењене будућој градњи. У будућој изградњи ће се настојати да се карактер оног дела старог града који се простире по брдонитом терену не измени, него чак задржи, док ће нови град, који ће се развијати у равници Сарајевског Поља, бити модерно уређен са широким, и зеленилом богатим булеварима.

Новим регулационим планом предвиђа се Сарајево као град за 250.000 становника. Изградњу по плану, како станбених тако и административних делова града, од некада непланског, анархично-грађеног шехер-Сарајева створиће се, удруженим снагама Народног фронта и народне власти, модерно и лепо уређен град, који ће процветати, развити се, и постати заиста достојан имена главног града Босне и Херцеговине.

Јованка ТЕРЗИЊ

ПРИЧА

Виши

У широком, лоше испегланом оделу провинцијског кроја, лица изровашена великим рупама од црних богиња, с ташном вечно набијеном класичним писцима, из којих је наводно дуге одломке, опијен лепотом текста и заборављајући на свој кокошави глас, — био је он за своје седмошколце крајње комична фигура. Па иако је својом спољашношћу нарочито њудио многе и тачне надимке, ипак су га и на овој гимназији прекрестили онако као и на свим претходнима, кроз које је прошао за двадесет година свога наставничког рада.

— Виши принцип, — прозвали су га одмах трећег дана, чим су чули неколико његових одушевљених тумачења на часовима латинског и грчког језика; и тај надимак као за кратко време сав свим потиснуо његово грађанско име.

— Виши принцип... хм... морала, који морате да усвојите, нарочито вам неће допустити тако смешно подвођење поступак као што је преписивање задатка од свога суседа, — говорио је тога дана, држећи у рукама модрољубивачке свеске латинског језика. Толико је напреднуто последњих дана смишљао поједине реченице задатка, у којему је хтео да сакупи рад читаве године, да је за остали свет, иако пун страшних догађаја, остајао и глув и нем. Али управо кад је дигао коштувања, мастилом вечно умрљани кажипрст, и са старинском достојанственошћу саопштио да ће диктирати прву реченицу, *enuntiationem primam*, зачуло се нервозно куцање, а кроз узан отвор врата, која је журно притворило, ушао је директор гимназије. Гушњо се од неког страшног притиска, завало се леђима на врата, као да хоће да савлада удар капи, па је млитавом руком дао знак ђацима да остану седећи.

— О Спартанци, ја се журим испод Термопила! — шапнуо је седмошколац Ришанек својем суседу Моучки, настојећи да досетком савлада у себи узбуђење које га је у тај мах захватило. Али Моучка, пребледео, одједном сав нервозан од слухања, сасвим је пречуо другу изреку. Механички је замочио перо и исто тако механички ставио га на горњу ивицу свеске. Држало се почело окретати по чистој страници свеске, остављајући при сваком обрту мокар црн траг.

— Хавелка... Моучка... Ришанек... пођите са мном, — зачуо се директоров глас, малаксао од узбуђења.

Колега Виши принцип, који се подигнути прст, приправљен за диктирање, уочио од изненађења у том неприродном положају, изричито се огрдно:

— Господине директоре, управо треба да почнемо латински задатак... па у име вишег принципа... отсуство узрочних титла...

Тројица ђака збуњено усталоше, дупајући седалима. Погледом пребоше по друговима, као да траже знамење своје будуће судбине; у свој трозици је подједнако искресло сећање на јучерашњу глупу дебату на купатлију.

Директор није могао да издржи дуже у разреду. Брзо је изишао на ходник. Али колега Виши принцип, узнемирен претставом да три управо врло добра ученика, на чије је латинске формулације био скоро детињасто рачунао, неће бити присутни, потрчао је за њим, узбуђено гестукујући.

У том тренутку, ученици седмог разреда, Хавелка, Моучка и Ришанек, приступивши к вратима, погледаше својој судбини право у очи. Кроз отвор врата видело се како код великог светлог прозора ходника стоје три човека у кожитим синзеленим калутима. Моучка се осврнуо према разреду, обухватио га жалним погледом, као да је, несреман, молио да му шапну одговор на страшно питање. На челу су му избиле видљиве капице зноја. Франта Хавелка, који је седео у првој клупи, још једном је притрчао на своје место, претрашеним, скоро неприсебним покретом залупио поклопац мастионице, и опет се вратио к Ришанеку, који је већ хватао за кваку. Он се није ни осврнуо. Ни опростио.

Кад су се за њима затворила врата, свима преосталим ученицима седмог разреда прешла је по леђима језа. Јер био је то месец јун 1942.*

Колега Виши принцип вратио се у разред после пет минута. Ноге су под њим дрхтале, тако да је једва дошао до катедра. Свалио се на столицу, стегао своје велико, избочено чело кошту-

* 10 јуна 1942 убијен је Јајдрик, Хитлеров намесник у Чешкој.

3

агрлено скоро са свих страна планинама, њиховим границама и превојима, лежи, просечено до недавно вијугавом, а данас рукама радног народа укроченом речцом Миљацком, главни град Босне и Херцеговине, Сарајево. као да хоће да се отме из тог снажног загрљаја планина и да се прошири пут Сарајевског Поља, на чијем се почетку већ црвене кровови нових кућа радничког насеља. До недавно се у овај град испод Требевића, Игмана и Белашице долазило само усотрачном пругом. До пре две године Омладинска пруга је била само замисао, план, тежња. Дошле су у Босну омладинске бригаде. Секле су непроходне босанске шуме, укротиле реке, бушиле тунеле, и својом снагом младости крчиле пут тракама пруге нормалног колосека од Шамца до Сарајева.

Хиљаде омладинаца наше земље прекалиле су се на њој, изградиле је, изградиле себе. Стотине хиљада руку прокрчиле су пут шинама нормалног колосека, и за свега шест месеци рада омогућиле да први воз са драгоценим теретом крене у Босну и из Босне.

Данас Омладинском пругом, дуж које за вечита времена стоје урезана имена бригада и ударника који су је градили, туђе возови у оба правца.

Том пругом се долази данас у Сарајево...

Још из даљине, са самог почетка Сарајевског Поља, које је једина равна у овој околини, пружа се пред очима путника који путују Омладинском пругом, и који ће кроз који тренутак доћи у главни град Босне и Херцеговине, величанствен изглед града. Црвени кровови новог радничког насеља, Швракиног Села, и бели зидови, сведоче да се ту до недавно још орила песма и шала чланова радних бригада Народног фронта, сведоче о бици за бољи живот, која се ето ту, на почетку Сарајева, тако жестоко води. Швракино Село остаје у даљини, а пред очима се пружа друга слика. Неколико почетних грађевина, комплехе зграда са оне стране, високо уздигнути минарети дамија жуте боје, куполе и торњеве црква, католичких и православних, димњаки фабрика, куће, и све више и више кућа, и великих и сасвим малих, шћуфурених крај пруге, и све, воз тутњави, са гласним звидуком улази у станицу. Не, Соље рећи стиже на место које ће бити станица. За сада су ту само бараке, жуте као медом намазане даске, креч, песак. Данас је то само радилиште, а сутра ће ту бити највећа и најмодернија станица на Балкану. Завршиће се дело градитеља Омладинске пруге.

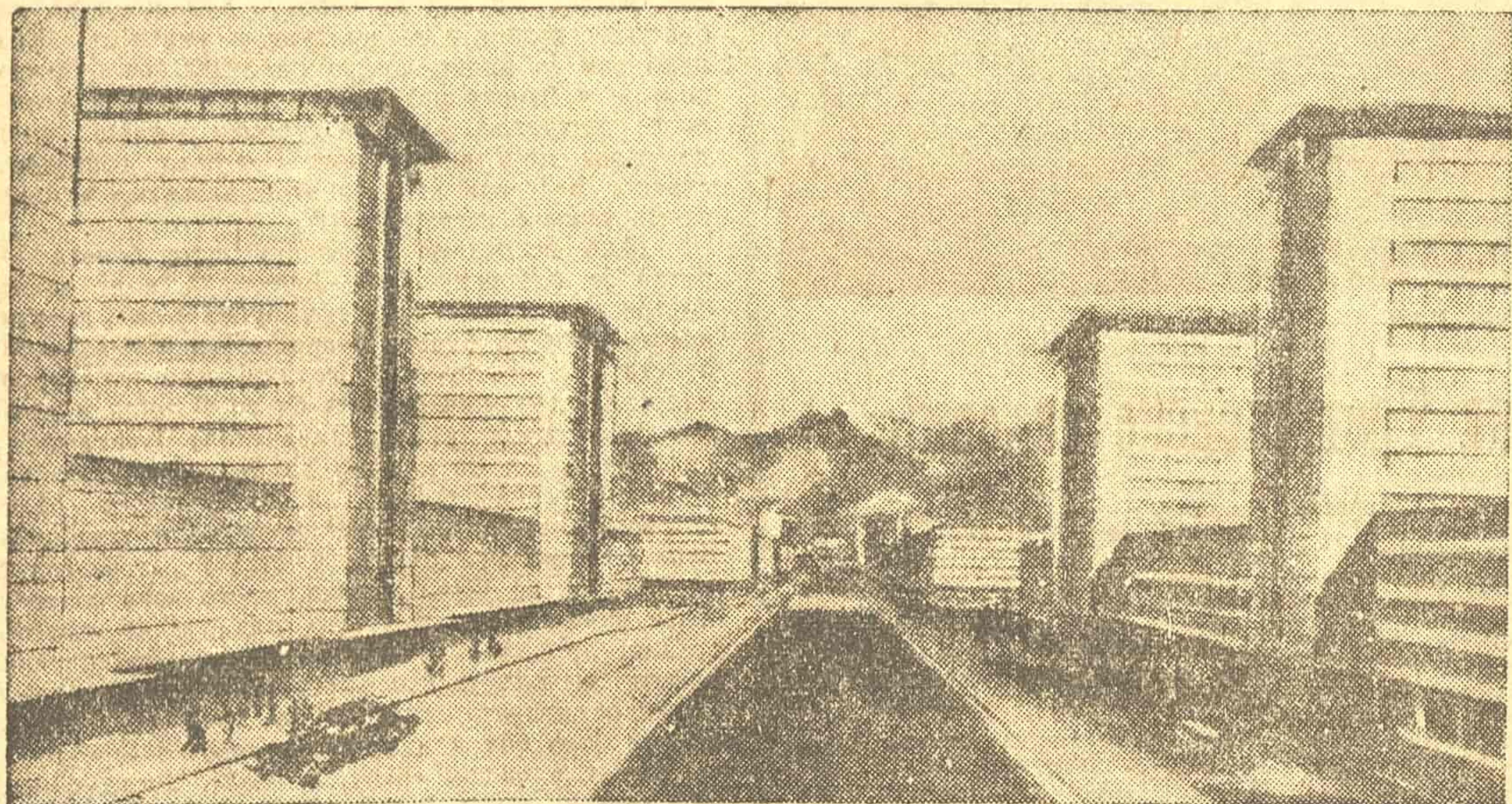
Ко први пут долази у један град, жели на први поглед, у једном даху, да види и упије у себе што више. Али „Сарајево никад не можеш видети цјело“ говоре Сарајлије, и свако ко је то покушао уверио се. Чак ни из авиона. Свега три до четири главне улице Сарајева, уједно главне саобраћајне артерије, леже у долини. Остале су разасуте на једној и другој страни, по брдима. Пењу се скоро до врхова. Пењу се тако вековима, у тежњи да се кроз њих и преко њих, град можда једног дана извуче из котлине. Те улице и куће по њима разбацине су без икаквог реда. Оне су махом мале, и онако приљубљене уз Требевић или брдо на супротној страни, личе на делове неког планинског села. Главне улице пак, прекривене асфалтом, кроз које непрестано пролазе трамваји, аутомобили и друга возила, куће у њима, махом високе, модерне, пролазници који журе на све стране, вика продаваца новина, про- страни паркови украшени водоскоцима, све то ствара праву атмосферу и прави изглед великога града.

Колико супротности. Човек истовремено може да се диви сарајевском небодеру, и мало накривниши главу да посматра малену, нахерену кућу приљубљену за једну, скоро оголелу страну планине Требевића. И не само то. Ако прошета Башчаршијом, зачудиће га замандаљени ћепени, празни дућани, а исто тако и ту и тамо у понеком дућанџети човек који седи по читав дан подавијених ногу и куца ексеру на нанулама. Башчаршија. Права, у пуном смислу речи, чаршија. Али, то је било некада. Данас, Башчаршија као „баш“ не постоји. Остало је још неколико трговача којих је из дана у дан све мање. Кривудавам, узимам улицама тог дела града, покрпај ниских дућана, данас пролазе певајући радне бригаде. Иду да руше стару, да обнављају, да граде ново. Једнога дана, порушиће се и онај најгори и најружнији део Башчаршије.

Улицама Сарајева још увек промичу жене с ферезима. Али њих је све мање и мање. Саме бацају зар. Саме уче да пишу. Виделе су шта значи нова држава за њих, осетиле су, најзад, да су пали ланци окова са њихових леђа. Снажно, оне које су до јуче носиле ферезу, корачају данас отворене у строју, у бригади. И оне иду да граде. И себе да изграђују. Жена муслиманка, која је 1945 године била неписмена, данас ради у фабрици, на својим грудима носи орден за пожртвован рад, оне је седмошколац ударника. Жена муслиманка данас чува своју равноправност, користи се њоме, и учи друге, заосталије, да крену њеним путем. И тече, тече и из дана у дан постаје већа река муслиманки које скидају ферезе и које се заједно са женама осталих вероисповести укључују у ново стварање, у изградњу, у борбу за боље. Не падају те жене више ничице када у сабах или акшам одјекне над градом са минарета глас мујезина. Многе од њих још верују, али верују више будућности, и стреме више ономе, зашта се сад у новој, за њих до сада непознатој слободи, тако широко, заједнички, сви боре.

Место на коме се данас простире Сарајево није било насељено у пра стара времена. Тек из каменог доба нађено је у Сарајево и ближој околини неколико значајних налазишта, као што је Бутмир, која доказују да је у то доба на том месту било насеобина. Но, читав овај живот припада праисторији. Тек појавом Илира сарајевски крај улази у историско доба, ма да се прва појава Илира још губи у праисториској тами. Од илирских племена у сарајевском крају су живели Дестијати, који су се први пут сукобили са Римљанима већ 34 године пре Христа. Нешто касније Римљани заузимају читаву територију Босне и Херцеговине, и у тим крајевима завлада мир. За време мира развија се благостање у земљи, али како није остало довољно историских споменика, нама није познат историски развјат овог доба. Интересантно је да је на територији самог Сарајева нађено врло мало римских остатака, и то једна циглана, неколико гробова, гробница и нешто остатака од бољих кућа.

После напада разних варварских народа, Словени заузимају овај крај, називају ту област жупа, и она одмах у почетку добија

Будући изглед једне од главних улица Сарајева

Средњевековни Београдски град

ШТА ЈЕ ОСТАЛО И ШТА СЕ ЈОШ МОЖЕ ОТКРИТИ

Преуређење Горњег града претставља, свакако, један од најтежих задатака који стоје пред градитељима Новог Београда. Тај задатак тежак је и сам по себи, јер се технички проблеми компликују потребом чувања историјских споменика. Он је затим тежак и због тога што се Горњи град налази на изванредно истакнутом месту и што свака грешка учињена на њему може утицати на изглед целог Београда.

До рата радови на Граду сводили су се, углавном, на раширивање рушевина и паркирање. Грађевински послови на њему нису ишли даље од крпљења извесних објеката. Покушаји са додавањем декоративних елемената углавном нису успели. Ово решење имало је само ту добру страну што је било најјевтиније и што није било скопчано са опасношћу да се поруше старине, које би требало сачувати.

При таквом решењу очевидно се не може остати. Монументалне грађевине, чије је зидање вредније, захтеваће да се до њих изграде пријетни прилази. Поред тога гломазни, несиметрични и ружни бастиони од цигаља, које су Аустријанци подигли у првој половини 18 века, не могу се знатно улепшати зеленилом, а још мање декоративним степеницама и балустрадама, које још више истичу њихову грубост.

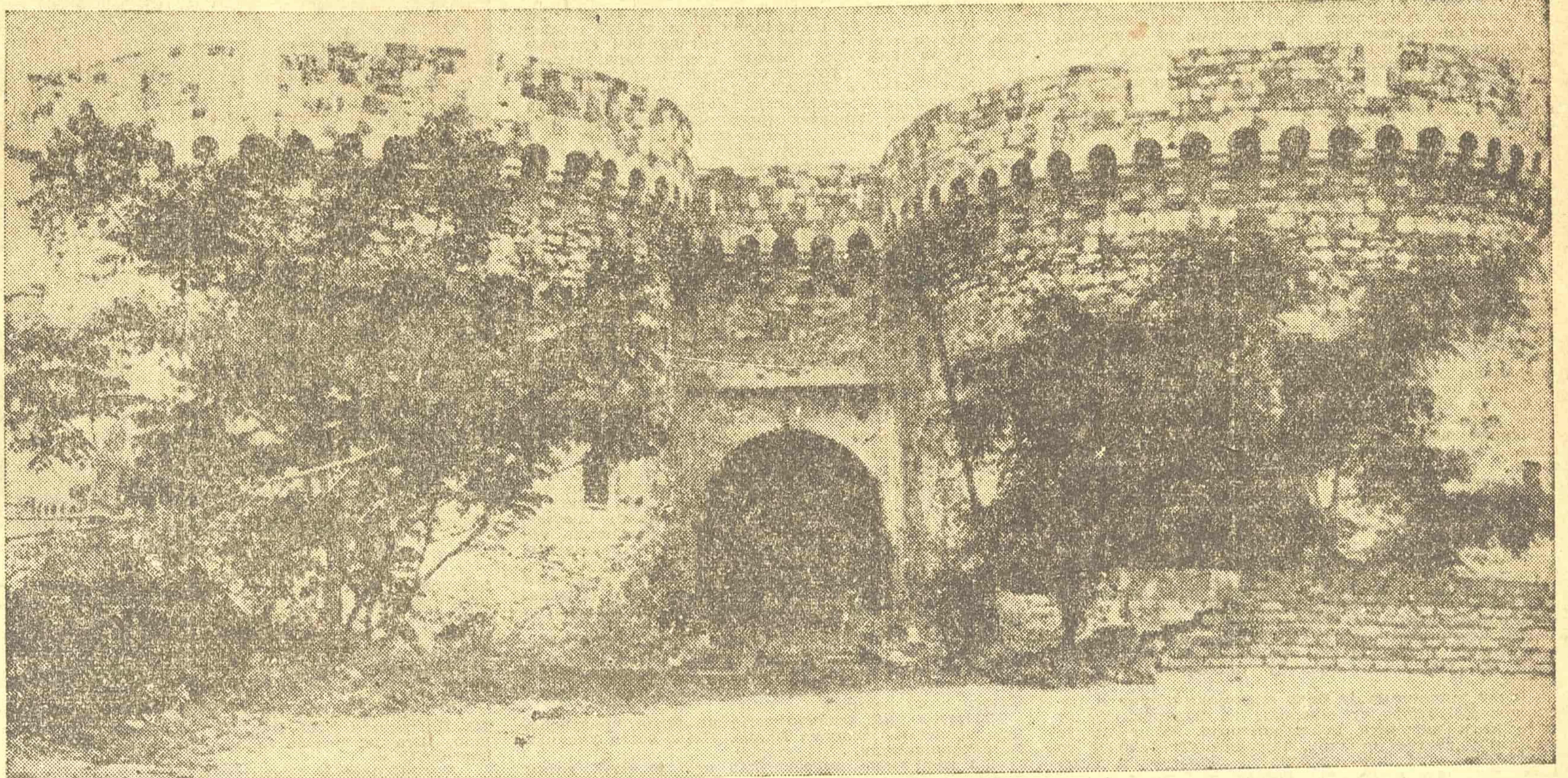
Београдски град није, међутим, увек био овакав какав је данас. Да нам је сачуван онакав, какав је био до аустријске окупације 1717—1739, ми бисмо данас имали један од најлепших средњевековних градова у Европи. Био је то високи град од белог тесаника са многобројним кулама које су се дизале високо изнад ушћа Саве у Дунав. Његови темељи, а можда и делови зидина, потицали су још од римског каструма. Ма да је у току векова био у више махова за време ратова рушен, на њему су се чували делови из свих бурних епоха кроз које је пролазио у току своје тада већ скоро две хиљаде година старе прошлости. На његовој изградњи радили су Келти и Римљани, Византинци и Мађари, Срби и Турци. Последње велике радове извршио је био српски деспот Стеван почетком 15 века, а после њега Мађари и Турци вршили су само мања доградњавања. Велика цамија у граду била је, по тврђењу турског путописца Евлије Челебије, дело највећег турског архитекте Синана, Грка по пореклу, који је зидао и чувену Сулејманову цамију у Цариграду.

Очевидно је да би овакав Горњи град био данас и са архитектонског и са историјског гледишта споменик од врло великог значаја.

У књигама и чланцима о прошлости Београда, кад год је реч о средњевековном граду, позива се на готово аутоматски једна те иста реченица: Аустријанци су стари град до темеља порушили и на његово место саградили данашњу тврђаву по Вобановом систему.

Ово тврђење није сасвим тачно. Оно, шта више, наводи на многе сасвим погрешне закључке. Аустријанци стари град нису до темеља порушили. Они су само одрубили његове највише делове, куле и високе зидине који нису могли издржати артиљеријску ватру 18 века, а нису се могли ни појачати. Поред тога, они своја утврђења по Вобановом систему нису изградили на месту старог града већ око њега, делом и на терену који је раније заузимао варош, тако да су се мрљаве рушине стара српска црква и митрополитски двор. Пошто су одрубили високе делове средњевековног града, Аустријанци су једноставно уз тако обезглављени град са свих страна приљубили своје гломазне бастионе од цигаља, да би га појачали. Они чак нису променили ни улазе у град, већ су свуда задржали старе капије, чије су сводове продужили да би се тако провукли и кроз бедем који су споља додали уз стари градски зид. Ово се нарочито лепо види испод онога свода где се продају улазице за Музеј Југословенске армије. Кад се од Римског бунара, који је у старом граду, пође према тераси која гледа на Саву, прво се иде испод средњевековног свода који се продужава очевидно знатно новијим долатком и назад, на излазу завршава декоративним капијом у стилу аустријског барока.

Кад се пође од ових констатација долази се логично на мисао да би гломазне, несиметричне и у основи ружне аустријске бастионе од цигаља једноставно требало уклонити где год они заклањају стари много лепши град од тесаника и где год сметају уметничкој обради градског платоа. Аустријски бастиони могли би се задржати само на местима где су корисни као потпорни зидови.

Сачувани део средњевековног града. Североисточна капија кроз коју се силазило у Доњи град.

Уклањање појединих бастиона, док би се други евентуално задржали, не би ни мало кварило целину, јер су они и овако без икакве симетрије и складе набацили око старе тврђаве. Поред тога, то не би било никаква штета јер не претстављају никакову историјску реткост, а о естетској вредности и да не говоримо.

Овакво решење, уз потребна отступања која би наметало стварно стање на терену, захтевало би, истина, замашне радове, али би имало неколико добрих страна:

1. Оно би омогућило да се у исто време и о истом трошку изврше темељита археолошка испитивања Горњег града. Већ досадашњи незнатни радови довели су до знатних открића. На пример, приликом копања темеља за зграду Географског института нађена је једна римска статуа од мермера, без главе. Својим бастионима Аустријанци су једноставно затрпавали старе објекте и за насипе и зидине употребљавали материјал од порушених делова града. Због тога је врло вероватно да би се испод бастиона и у њима нашли значајни објекти и темељи ранијих грађевина. У сваком случају дошло би се до римских темеља и до келтских киклопских зидина, ако оне постоје, као што су неки претпостављали.

2. Уклањањем аустријских бастиона и накалењених зидова од цигаља открила би се висока градска платна од белог тесаника и оригиналне средњевековне, а можда и још старије, капије кроз које се у град улазило. У исто време, уместо садашњег ружног лавиринта бедема и шанчева, добили би се око средњевековног града пространи плато са дивним погледом на Саву и Дунав, који би се могао по вољи на модеран начин паркирати.

3. Било би могуће изградити простране праве авеније ради прилаза монументалним грађевинама, које ће се изградити у Горњем граду.

Стари град има четвороугаону основу са дужим странама у правцу југозапад—североисток. Једна дужа страна окренута је вароши и на њеној се средини налази градска Стамбол-капија (испод сахат-куле, где је сад стража на главном

улазу у град). Друго дуже платно гледа на ушће Саве у Дунав. Краће стране четвороугаоника гледају: једна на Саву, према југозападу, друга на Дунав према североистоку.

Најјужнији угао старог града налази се изнад самог споменика који је недавно подигнут Јоли Рибару и Ивану Милутиновићу. Тај угао врло се лепо распознаје, јер је виши од аустријских бастиона и изграђен од белог тесаника, а не од цигаља као бастиони. Аустријанци су на њему начинили од цигаља своју стражарску кулицу (ешогету).

Стаза која од споменика води ка улазу у Војни музеј пролази испод југозападнoг платна старог града, које није право, већ испремањано. И оно се лепо разликује од аустријских бедема, јер је од тесаника, а не од цигаља. Близу југозападне капије, којом се прилази ка Римском бунару и Војном музеју, средњевековни зид од тесаника заклоњен је накалењеним аустријским бастионом и зато се западни угао, који је негде испод Победника, не види.

Дугачко градско платно, окренуто према ушћу Саве, види се скоро целом својом дужином, али је великим делом затрпано ђубретом које је одложено бацио. Оно се протеже од Победника до изнад цркве Ружнице, изнад које се налази северни угао. У делу старог града код цркве сачувани су остаци неких кула и других објеката који су везивали Горњи град са Доњим градом.

Североисточни зид старог града пружа се од цркве Ружнице према Уметничком павиљону. Он се лепо види кад се стане испред градског ресторана и погледа према вароши. Знатно је оштећен, али још врло висок, далеко виши од аустријских бастиона испод њега, међу којима су изграђена спортска игралишта. Источно угао старог града лепо се види испод највеће антене у граду.

Ако би се уклонили аустријски бастиони, са тако раширеним калемегданском платоом, који би био знатно шири него што је сад, имао би се према северу леп поглед на високе зидине старог града од белог камена, које би се огртале на

хоризонту. Према западу пружао би се поглед на Нови Београд, а према истоку на пространу Банатску равницу.

У самоме старом граду, близу јужнога угла, под којим је сад изван зидина споменик Јоли Рибару и Ивану Милутиновићу, налази се замак или кастел, у коме је станао заповедник Београда. Замак је на својим зидовима имао неколико кула од којих је највећа, на којој је било велико звоно, названа Кулом Небојшом. О тој кули народна песма пева:

А да видиш два Јакшића млада
Пију вино на кули Небојши
И с њима је Змај Огњени Вуче
Тури очи Змај од огња Вуче
Тури очи низ ту воду Саву,
Док угледа Порчу од Авале...

Из куле коју сад називамо Небојшом Сава се уопште не види. Та мала кула у Доњем граду, каквих је некада било више десетина, названа је Небојшом, како по свему изгледа, тек пошто су Аустријанци порушили праву Небојшу, дакле током 18 века. Путописци 16 и 17 века знају само за Небојшу код кастела у Горњем граду. Темељ кастела и Небојше вероватно ће бити откривени приликом радова у Горњем граду.

Из нових, монументалних грађевина, које ће се подићи у Горњем граду пружаће се величанствен поглед не само на бескрајне сремске и банатске равнице, већ и према југу, преко вароши, на Авалу и шумадијске брежуљке и планине. А испод самога града, на другој обали Саве, видеће се цео Нови Београд са својим модерним грађевинама и широким авенијама, видеће се и спортски терени и паркови на Ратном Острву. Зато ће Горњи град свакако бити најпривлачнији део Београда, онај који ни један посетилац неће пропустити да посети.

Кад се изгради Нови Београд и обнови град, Београд ће заиста бити једна од најлепших и најинтересантнијих вароши у Европи.

Мих. С. ПЕТРОВИЋ

„20 ОКТОБРА“

Принципи

Њавим прстима, те је потпуно промењеним, де-
тињски језавим гласом тихо јадиковао:

— Нечувено!... Нечувено!

Потом се ипак мало повратио, па погледавши
у очи своје разреду, окамењеном од злог пре-
досећања, промуцао храпавим гласом:

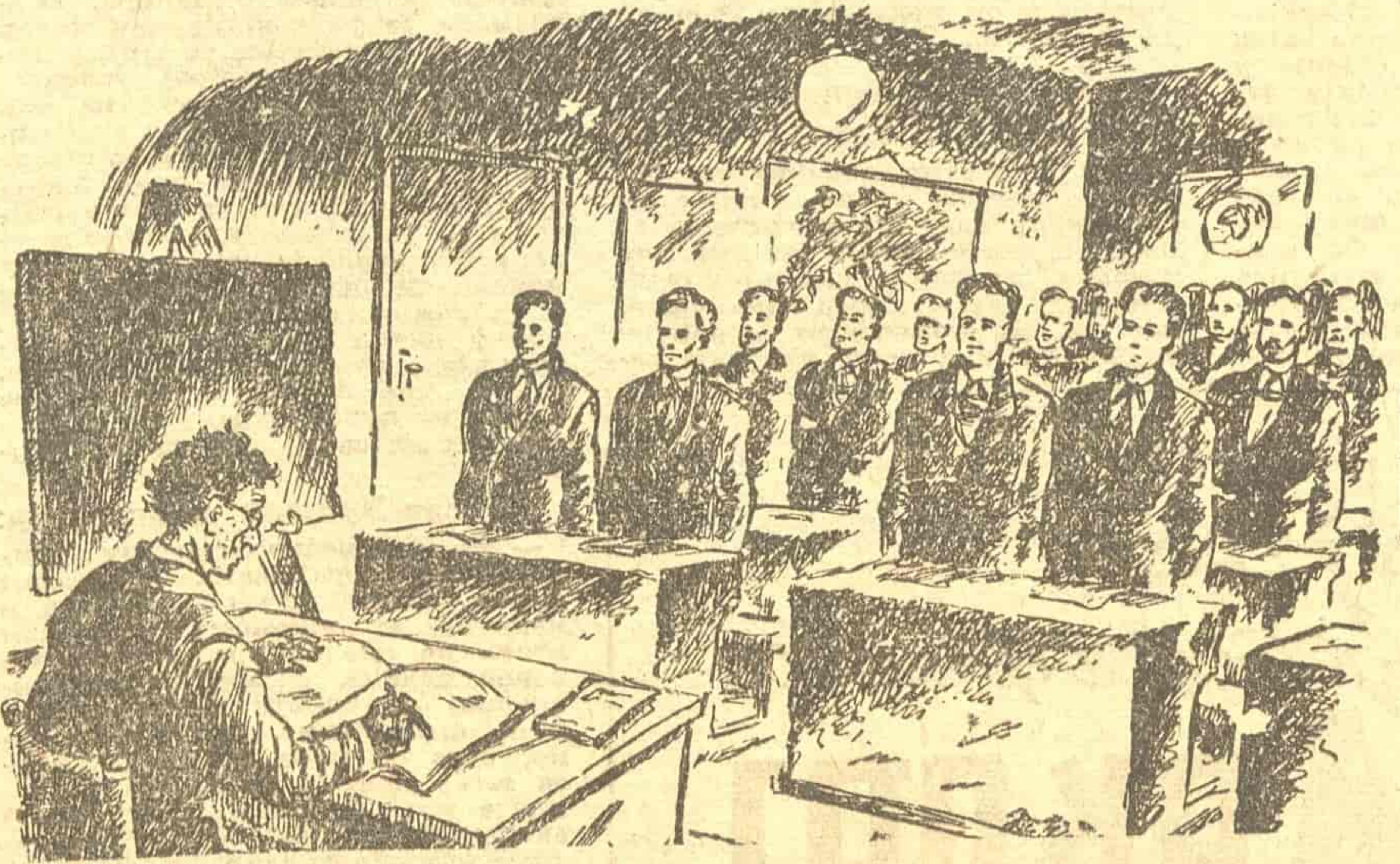
— Ваши... ваши... саученици... су ухапше
ни... Какав апсурдан неспоразум... моји... моји
ђаци...

У седам сати увече, улични звучник, који је
оглашава имена оних који су тога дана стрељани
због одобравања атентата, јавио је ужасну ствар-
ност: Франтишек Хавелка, Карел Моучка, Вла-
стимир Ришанек...

Ћутке, немоћни да проговоре иједну реч, про-
фесори су се већ око седам сати изјутра ску-
пили у зборници. Јунско сунце падало је на сто,
за којим су се држале седнице. Узвизлана пра-
шина златила се из сунчевим зрацима, тетурало је у
људи, потпуно смрљеним стравом, тетурало је у
сунцу као по највишем ираку. Долазак сва-
ког новог члана још је више повећавао њихову
немоћ. Професор чешког језика, Калтнер, човек
црне косе, тубурног изгледа, који је у двадесет
осмом октобру пезао родољубива стихотворе-
ња, стеао се између прозора, прекидајући сво-
јим телом сунчану струју. Одједном је зграбио
стелу, окренуо се леђима према прозорима, ста-
гао руком наслон столица, као да тражи ослонац
за своју мисао која му је за време шетње сазрела
под ниским челом, па напולה сличан неком при-
виђењу, невидљив због поплаве јутарњег сунца,
које га је залевало и у које се због блештања
није могло гледати, стаде хистерично викати:

— Ето, то вам је донела та ваша масариков-
штина! Све ће нас побити! Као што су урадили
у Табору!

У 28 октобра 1918 г. проглашено је оцепљење и
независност Сехословачке од Аустро-Угарске.

Директор гимназије тихо је јакнуо, савла-
ђујући срчани напад. Остаци су били мирни. И
дах се у њима зауставио, као да је већ изречена
смртна пресуда. Само се професор историје, ли-
цемер округлих уста, осмелно да проговори: Из-
ташње је извадио на четворо савијени табак хар-
тије, развоја га на сто, па навиклом слаткоћом
у гласу коју није могао да уништи ни страх, рече:

— Господо колеге, сматрам нужним да сме-
ста пошаљемо изјаву искрене лојалности госпо-
дину државном секретару и господину министру
Моравцу. Био сам тако слободан да то са-
ставим...

У страшној тишини читао је двадесетак ре-
дака пуних подлости и понижења. Онда је отворио
налив-перо, пружни папир пред најстаријег члана
професорског колегија и услужним гестом пону-
дио му да потпише. Професор веронауке, седам-
десетогодишњи старац, који има већ богзна ко-
лико година службе, узе дрхтавим рукама папир
и полако срчаше текст, овајајући слог по слог.
Кад је довршио, испустио је хартију на сто.

— Ја сам стар човек. При крају живота нећу
да лажем...

Одлучено је ипак да уместо те изјаве треба
ђацима седмог разреда одржати говор, у коме
ће се осудити поквареност поступка њихових

другова и који ће се, како то доликује, забеле-
жити у дневнику.

— Али ко треба то да учини?

Професори чешког језика и историје рекоше
као једним устима:

— Разуме се, разредни старешина!

Одахнули су сви они које је то бреме мињило.
Виши принципи је ћутке, нетрпељиве посматрао
чланке својих склопљених руку. Разредни старе-
шина седмог разреда био је он.

Као да је празно иза тих врата са бројем VII.
Где је онај непрестани шум роја пчела, које-
му су још јуче та врата била лето на кошници?
Колега Виши принцип отвара врата свога разреда.
Али они који у скамијама устају, сада су сасвим
дружници него јуче. Мутно их разазнаје, тек по
контурама, тек по уобичајеном распореду седе-
ња који му се задржао у глави. Јер те ноћи
сваки од њих је прешао преко реке Ахеронта,
пратећи тројицу другова чија су места сада
празна...

Сели су механички, пошто је он сео за ка-
тедру. Не разред. Не заједница. Сваки од њих
био је сам, одељен властитом љуштуром страха.
Или мржње?

— Ученици, — али глас му се прекинуо већ
код прве речи. Није могао ни да одхне, Устао

је да би ослободио груди. У јадном, изгубљеном,
као врећи, капуту старог момка, с чакширама на
којима су искочила колена, ружни човек с ро-
шавим лицем од богиња стао је на сам крај подија.

— Ученици, — промуцао је по други пут, ши-
рећи прстом огрлицу, — професорски колегиј ми
је поверио... да вам... хм... јучерашњи... ту-
жњи догађаји... доведем... на праву меру... С гле-
дишта... вишег моралног принципа...

У том тренутку, према њему се подиго два-
десет пари очију. Као да је та стара, честом упо-
требом излизана фраза одједном добила нов, стра-
шан окус и облик. Као да је она непријатељство
које он поставља између њих и себе. Или...

С највећим напором узхватио је дах. А затим,
брзо, са журбом оног који тоне, који се боји да
ће се заргнати да неће стићи да каже што хоће,
викнуо је ђацима:

— С гледишта вишег моралног принципа...
могу вам рећи само једно: убиство тиранина није
злочин!

Том једином реченицом ослободио се све на-
петости и забуне. У глави му се разведрило, са
необичном тачношћу и подробношћу распознавао
је сваког од двадесет ученика, које је водио већ
од петог разреда и чије су очи висиле на њего-
вим устима: добрићине, тврдоглавце, лукавце, де-
чаке честите и уљудне поред дивљака и забуша-
ната, уображене, улизаци и споре ограничене бу-
балице и шепртље. Могуће баш да је управо ме-
ђу овима онај који је потказао Ришанека, могуће
да ће нека ситна неправда, неспоразум или једна
видљива мржња донети нове судбоносне плоде-
ве. Но поред свега тога: којем се од њих може
лагати право у очи? Спопапа га је силна потреба
да управо пред тим децацима искаже реченицу,
с којом се већ од синоћ у себи борио, коју за-
мало што није изрекао јутрос у зборници, коју је
морао неком поверити па ма шта се догодило.
Полаганим, тихим, унутрашње смиреним гласом
рекао је свом разреду, предајући му се сасвим
у руке:

— И ја... одобравам атентат на Хајдриха!

Осећао је да је тиме речено све. Окренуо се
онда катедри, сео и почео уписивати у дневник.
Али тек што се пером дотакло хартије, зачула
се из клупа позната бука. Виши принцип полако
је подигао очи према свом разреду. Двадесет
средњошколаца стајало је пред њим у ставу мир-
но, уздигнутих глава, пламених очију.

Јан Дрда

(Превео из књиге Нема барикада,
е чешког језика, Ђ. Г.)

Ликови учесника на грађевинском курсу

Будући грађевински радник

Првог маја у Батајници, на градилишту Грађевинског предузећа број шест Министарства саобраћаја, иза завесе новосаграђене сале синдикалног дома, припремало се посетиоцима изненађење. Дилетантска седишта грађевинских курсиста издвојена су, два дана раније, у близини градилишта плакате, позивајући госте на претставу комедије „Прст пред носом“.

Када се дигла завеса све руке у сали су зашлекале. Декор је био скроман (курсисти су га сами намалали) као и одела глумца, али у изразу њихових лица која нису као обично била замазана прашином цемента, испод слепа шминке није се могло сакрити одушевљење мало потиснуто тремом. То одушевљење, то задовољство уживљавања у суштину улога, преносило се, наспрнут свих дилетантских недостатака претставе, на гледаоце.

Претстава, којом су се одушевили и гости из Месног одбора грађевинаца, тврдећи да нешто слично нису видели ни у једној подружници свога Савеза, била је само једна трунка заједничког живота и рада курсиста предузећа број шест. У њој су били многи, од одмора украдени, сати напорног учења после осмочасовног рада, после трочасовних предавања на курсу када се, не ретко, дешавало да глава понекога слушаоца клоне у полусну. Узалудно је мајстор Света, руководиоца курса, тражио да и његови курсисти раде, као ученици у привреди на свим осталим занатима, само шест сати. Управа предузећа није их признала за ученике и они су радили као неквалификовани радници осам сати.

Предавања курса за осposобавање полуквалификованих радника који је организовао Грађевинско предузеће број шест Министарства саобраћаја, отпочела су у децембру. На курсу се, осим класичних оmlадинских из свих крајева, одазивајући се позиву предузећа коме су недостајали радници. Предали су стручњаци: математичку, грађевинарство, познавање грађевинског материјала и нормана у грађевинарству. Учење, у почетку није ишло увек глатко. Висококвалификовани стручњаци, руководиоци предузећа и инжењери, нису му посетили онолику напажњу колику су могли.

Међу ученицима је било свакојаких ђуди и расположења. Неки су мислили да зидарски занат није нека нарочита квалификација. Више их је желело у тесаре, столаре, терачере. Требао је то предузеће разбити, требало је зближити и здружити те младе људе међу којима је било и недружелубивих, какви само могу бити одрасли у огорчену беле и добрих другова, већ прекалених у великој школи Пруге. То је постигао предузимач, мајстор Света Станковић, који их је распоређивао на практичне радове, поучавао, водио рачуна како похађају часове ученици а како предавачи. За сва-

кога је имао понеку реч — похвалу, поуку или савет. Ипак, било би неправедно приписивати напредак курсиста само њему или читалачким групама које је за њих организовао подружница. Имала је у томе доброт удела и омладинска организација. Пре спена „они са Пруге“ који су своје лене другове јутром из крвота некаквијали. Више од свега је, ипак, томе допринео практичан рад међу мајсторима који су се љутили када им млади ученици заостају и смањују норму. Журили су курсисти да их стигну, стидели су се да заостану у такмичењу, али управа предузећа није узимала у обзир, приликом обрачунавања наднице да ли је мајстор, за време рада, неког поучавао или није.

Курсисти, непризнати ученици грађевинарства, стално су напредовали. Њих 44 разјурило се, сваког јутра, по занатлијским бригадима зидара, тесара, столара и малтершија. Није им дуго требало па да се, из мало скептичавог „испитивања тла“, истински одушеве за свој посао и за заједнички рад. Заједничко учење и рад, јер ма да су били одвојени у разне занатлијске бригаде такмичили су се у постигнутим резултатима, зближили су их у целину каква није уобичајена међу грађевинским радницима који се селе са грађевине на грађевину а пети, још увек, одлазе својим кућама на жетву па многи не стигну ни честито да се упознају.

Успеси нису изостајали. Зидали су курсисти, са својим старијим друговима, дворацу синдикалног дома у Батајници где су дали прву приредбу. Био је то првомајски задатак, па су га схватили са одговорарајубом озбиљношћу. Највећи њихов успех и највећи подухват, кога се и сада, када су пребринили прве радне тешкоће и прва задовољства, сећају сјајних очију, то је самостална изградња читава два спрата на стамбеној згради у Батајници. Затим су малтерисали целу зграду свога предузећа у Малешкој улици. Терачери су отишли најдаље. Подигли су норму на изради вештачког камена за 100 од сто.

Света Станковић, стари зидар још од 1926 године, прича о успесима „деце“ са уздржаним поносом, а на лицу му се уједно одражава замишљеност. — Немамо доста зидара. Немамо доста ученика. — Како ћемо радити?

Мајстор није мислио само на своје предузеће, већ на сва градилишта Плана. Нема доста ученика у грађевинарству. Да има више курсева као што је овај, којим руководи мајстор-Света, таква би брига била измишљена. Његови курсисти неће напустити градилишта. Теоретске испите, који су одржани после три месеца учења, положио је 42 ученика. Само два курсиста су „пацили“. Сада раде, изнад тражишта, на изградњи интерната за ученике Министарства саобраћаја. Носе и прибијају греде на будућим, сво-

Курсисти грађевинарства на практичном раду

јим, радничким баракама. Грађење интерната трајаће прилично дуго, па не треба сместити. У сваком њиховом покрету има много окретности и полета младости. Курсисти излазе из тубе време у разговору. За часак је оставио греду Васца Савалевски да прича о раду омладинске организације. Он је један од најбољих курсиста, одлучног лика и ведра погледа.

— Како иде? Видећемо на практичним испитима. Половином јула. Оно, најгоре, теоретско је прошло. Шта је, питам те ја, текто младом човеку постићи? Није то намера само Марије Миленковић. Ни један курсиста не мисли да стане са учењем, са усавршавањем, после првог теаја. Изграђују они своју снагу, своју вештину, која расте, долази, као и њихово дело, као нови град — пред њима, око њих. Осетиће још многе грађевине Плана руке курсиста Грађевинског предузећа број шест Министарства саобраћаја. — Ех, шта ти знаш шта је куће градити?

И. Б.

Од пре годину дана на програму београдске Радио станице, почеле су се јављати народне песме у уметничкој обради. Наиме, дотада давале народне песме наједном су се појавиле у једном сасвим различитом музичком облику, који дотад ухо слушаоца није чуло. Ова новина наишла је код широких слушаоцаких маса на разнolik одјек. Појавило се опште интересовање, са позитивним и негативним мишљењима, дискутовало се често, свугде, писана су писма Радио-станици.

И мишљења композитора за начин обраде нису појединака и сагласна. У једноме се, међутим сви слажу, а то је да народној песми ако остане онаква каква је била, прети опасност да се сасвим упропасте. Због тога и понеки неуспео корак у њеном обрађивању значи ипак напредак за читав наш фолклор.

Ево шта мисле наши познати радници на музичком пољу по питању обрађивања народне песме.

Миленко Живковић, председник Удружења композитора Србије:

— Народне мелодије (песме и игре) могу се, по моме мишљењу, изводити на емисијама Радио станице (као и на другим јавним приредбама), само на два начина: 1) у изворном облику тј. у извођењу народних певача и на народним инструментима и 2) као композиције уметничке форме. Средина (оно што се код нас назива неодрешеним изразом „обрада“) народне мелодије, иза чега се често криве сиромаштво или вулгарност уметничког израза), не постоји као позитивна духовна вредност. Такви производи нити су оригинални фолклор, нити уметничка стилизација фолклора. Уосталом, пракса је показала да

овакву музику не примају ни музички култивирани слушаоци, ни слушаоци широких народних слојева.

За коришћење народних мотива у уметничким облицима постоје различити начини и широке могућности, поменви од читавог целокупног мелодија или појединих мотива, из све области народних композиција у народном духу. У том погледу пружају нам извршне примере композитори словенских народа. Код нас је народна музика добила најчистија уметничка остварења у делима Мокрањца, Ковчића, Христића, Славенког, Тајчevićа и других. Тежња београдске Радио-станице да у емисијама даје видно место нашем музичком фолклору, мора се оценити као правилна. Међутим, емисије народне музике у обради, које су изазвале различите коментаре код слушаоца, не би требало, по моме мишљењу, продужити у досаданшњем облику. Сама чињеница, што су програми ових емисија састављени често од мешавине дела најразличитијих стилистичких врста и естетских вредности, носи у себи апсурдни могућности. Стога би требало предузети извесне кораке у циљу правилног решења овог питања.

Да почнемо са композиторима. Између певача народних песама по слуху и певача по нотам постоји осетна разлика и наш ће слушаоцац из народа радије слушати оно прво. Међутим, треба му пружити и народне песме као уметничке композиције. Композитор се мора трудити да пре свега ипак не мале једноставне објекте у којима ће народној мелодији дати прикладну и укусу хармонију, на високо уметнички начин и очистити је од кафанских и других вулгарних примеса. Потребно је замишљати широку композицијску стручњака, која би одабрала из расположиве количине народних песама, којима располаже Радио-станица, оне које имају стварну уметничку вредност. Та-

које треба установити сталну комисију од музичких стручњака и познавалаца наше народне музике, која ће вршити избор народних певача и свирача за емисије чисте народне музике.

Оскар Данон, директор Београдске опере:

— Верујем да је велина музичара, а и велики број љубитеља музике, са задовољством позирало настојање Радио-станице да се систематски изврши избор, запис и уметничка обрада народних песама. До недавно нашој Радио станици певале су песме, оне како их је који певач знао да пева, са произвољном музичком пратњом по слуху. Оваква извођења, пошто је то био једини начин певања народних песама на радију, постала су слушаоцу врло драга и он се научно да слуша и да се задовољава са свине и свачим. О томе да се међу песмама које су певале, налазиле слабе песме, песме које нису имале никакву везу са нашим народом, које су биле инфилтриране, песме које су по свом тексту биле фриволне и у најмању руку неукусне и штетне, није постојало нарочито наглашавања. Композитори данас настоје да пронађу нов начин како да се народна мелодија сачува, да не изгуби ништа од свога елементарног, и да се обрада употпуни дајући песмама уметнички сјај. Разумљиво је, пошто се тек почело са озбиљним радом на том пољу, већи резултати нису могли тако брзо изај се појаве.

Крешимир Барабовић, први диригент Београдске опере:

— У проблему обрађивања народних песама свако питање је засебан проблем. За мислим да се народне песме имају делати или изворно, добољем народних фолклорних група пред микрофон, или да их композитор обрађује, узимајући као тему народну пе-

сму, са високо уметнички обрађеном музичком пратњом. Овај пут којим иду обрађивање народне песме у Радио-станици, неће бити правиљан. Најбољи пример за то нам пружају славенски композитори.

Јован Бандур, композитор:

— У погледу емисија народне музике се издвоје видљиве две могућности. 1) Народна песма и игра мора се дати онаква каква је у оригиналу што у СССР називају сировим фолклором, са народним певачима уз пратњу изворних народних инструмената. 2) Код композитора узме фолклор у обради он треба да га обради уметнички, али мора сачувати све карактеристике мелодије и ритма које он садржи. Уз то их мора и продубити у садржаним, дакле у психолошком, погледу. У погледу досадашњег рада, композитори су били различити гледишта. Једно је сигурно, да се мора престати са оним кафанским начином давања фолклора. Још једна ствар: сматрам да је крајње време ставити на дневни ред питање фотграфских снимка народног фолклора са самог извора.

Михајло Вукдраговић, ректор Музичке академије:

— Досадашње народне песме давале су без икакве музичке контроле и биле су стравносно искривљене. Међутим, од када је познат број композитора почео активно да ради на скидању тог прљавог наноса са нашег фолклора, сматрам да је учињен крупан корак унапред. У читавом том раду појавило се извесно број успешних, али још више неуспешних примера и неуспешних обрада. Због тога мислим да би било потребно читав тај проблем ставити пред Удружење композитора. Ја лично сматрам да би се као узор морале узети Мокрањчеве композиције. У правилном решењу тог питања и у добром решењу масовне песме, као у двема формама најприсушнијим, видим основне задатке, јер те две форме могу највише приближити народне масе и васпитати их за музику већих форми.

Стеван Христић, композитор: — Народне песме се морају принципјено обрађивати. Јер овако ако се оставе, оне ће изгубити и мелодију и хармонију. У обради песме не сме се удаљити од изворне целине, не сме се обрађивати хармонијом песме тојест вати шаблонски нити произвољно, него се мора прилагодити онај њену пратњу треба узети елементе из саме песме. Што мање експериментисања! Овај досадашњи пут обрађивања, по мом мишљењу, правиљан је.

Петар Ковчић, композитор:

— То је велики проблем, о коме сам ја већ писао у својој књизи. Ја лично сматрам да су сасвим две различите ствари: дати народну песму у облику у којем се она јавља и пева у народу, тојест у њеној изворној сировој форми, или када уметник, према својем таленту, укусу и интелигенцији употребљава још неке друге материјал као подлогу једноставној или сложеној уметничкој обради. Први случај одговара фотграфској једној краји или пејсажа, где живи наш народ, а други случај одговара сликарском тојест уметничком схватању и продукцији тог истог пејсажа. Баш данас, када се толико дискутује и ради на увођењу широких маса у област културе, треба схватити уметничку обраду народних песама као директан пут у реално везивање музичког уметничког стваралаштва са културом широких народних слојева. Народна је да не слушају из широким слојева много брже схватити и осетити музичку тему и музички уметнички облик, када се он инспирише народном мелодијом, а нарочито ритмом који народ изражава у својим примитивном музичком стварању. У томе треба гледати првенствено одике

савременог музичког реализма, чији је носилац, пре свега, славенска па и наша савремена музичка уметност.

Миховил Јогар, композитор:

— Народна песма, певана у средини где је поникала, у ствари је најчистија. Кафански певачи, са својим патосом и грубостима, осиромашили су је. Композитор негује брижно али углавно, стилизовано и она то често вене. Народна песма заиста је најчистија у амбијенту где је настала и дочарали ту средину могуће је само приближити или сасвим немогуће. Народна мелодија, обрађена концертно, а поготово као извор надахнућа за композитора, је темељ, је све оно што говори о његовој личности.

Предраг Милошевић, композитор: — Ја сматрам да је београдска Радио-станица у праву у толико

што се у сваком случају савраћају масама народне мелодије очуване од свих наноса, и друго што се покушава да да таквој чистој мелодији нека битна карактеристика у погледу хармоније, тојест колористике и у погледу инструментације и ритма. На тај начин народна мелодија је опет моћи да засјаја у својој правој ленти. Она неће отунети у шаблонски звук народног оркестра као досада. Искуства са досадашњим обрадама народне мелодије још нису таква да би се могло рећи да је најбољи тип за обраду. Зато треба дужи времена да пређе, како би и композитори могли да искристалишу тај тип и да испробају код слушаоцаких маса, да ли се тај тип прима или не. Ту ће бити неминован сукоб са навикама слушаоца, који су дуги низ времена слушали народну мелодију у кафани.

Широка дискусија коју ће ускоро повести београдска Радио-станица, а у којој ће учествовати сви друштвени слојеви, допринеће много да се овај велики и компликован проблем правилно реши.

Саопштење Градског одбора Народне омладине Србије за Београд У вези са учешћем београдских омладинских радних бригада на акцији у 1948 години

Ове године београдска омладинска организација даје бригаде за следеће акције:

1. На изградњи Аутопута 12 бригада са 3000 омладинаца и омладинки.
2. На изградњи Новог Београда 8 бригада са 2.000 омладинаца и омладинки.
3. На изградњи пруге Кучево — Бродице 4 бригаде са 1.000 омладинаца и омладинки.

Распоред бригада за учење на овим акцијама је следећи:

НА ИЗГРАДЊУ АУТОПУТА ОДЛАЗЕ БРИГАДЕ:		
15	Београдска радна бригада	„Еди Давичо“ из Првог рејона
43	„	„Дани Радје“ из Другог рејона
64	„	„Јелица Миљковић“ из Трећег рејона
104	„	„Филип Кљајић“ из Четвртог рејона
115	„	„Милон Матијевић“ из Петог рејона
139	„	„Драго Станојевић“ из Седмог рејона
17	„	„Јанко Лисјак“ из Осмог рејона
183	„	„Драгица Пранчић“ са Фил. факултета
194	„	„Бубачо Арсов“ са Економског факултета
185	„	„Буро Стругар“ са Правног факултета и вине педагошке школе
186	„	„Иво Лола Рибар“ са грађевинског и електричког одсека
187	„	„Рифат Бурџевић“ са Аграрног факултета
И НА ИЗГРАДЊУ НОВОГ БЕОГРАДА ОДЛАЗЕ БРИГАДЕ:		
1	Београдска радна бригада	„Јурица Рибар“ из Првог рејона
76	„	„Милан Примасунац“ из Трећег рејона
129	„	„Драгана Павловић“ из Шестог рејона
188	„	„Рато Дугоњић“ из рударског и архитектонског одсека
189	„	„Добрајче Радосављевић“ са Политехничког и шумарског факултета
190	„	„Младен Стојановић“ са Медицинског факултета
191	„	„Кнежевић Владимир - Вољо“ са Ветеринарског факултета
209	„	„Културна бригада“ са Универзитетског факултета
П КУЧЕВО — БРОДИЦЕ		
41	Београдска радна бригада	„Божа Стаменковић“ из Другог рејона
105	„	„Брано Бјелић“ из Четвртог рејона
128	„	„Ивица Девчић“ из Шестог рејона
182	„	„Благоје Нешковић“ са Медицинског факултета
БРИГАДЕ		
65	Београдска радна бригада	„Буро Стругар“ из Трећег рејона
114	„	„Дара Павловић“ из Петог рејона
175	„	„Зозо Штурла“ из Земуна,

и три омладинске радне бригаде састављене од студената Београдског универзитета нису још распоредене за рад и распоред за исте ће изаћи накнадно. Исто тако тачан распоред поласка бригада објавиће се накнадно. ГРАДСКИ ОДБОР НАРОДНЕ ОМЛАДИНЕ СРБИЈЕ — БЕОГРАД

СНАЖНО ДЕЛО СОВЈЕТСКЕ КИНЕМАТОГРАФИЈЕ ПРИКАЗУЈЕ ЗАНИМЉИВЕ И УЗБУДЉИВЕ ДОЖИВЉАЈЕ ВЕЛИКОГ РУСКОГ ИСТРАЖИВАЧА И НАУЧНИКА ХУМАНИСТЕ

Какви се задаци постављају пред национализованана цигларска предузећа

Једну од важних грана у развоју грађевинске делатности представљају и цигларство, просто зато што цигла представља основни материјал у грађевинарству. Оно се не сме гледати са гледишта стања његове садашње примитивности, него са гледишта његових перспектива, улоге и задатка.

Начин производње у цигларству, наслеђен из прошлости, представља у највећој мери потпуно заостали и примитивни начин производње. При оваквом начину производње поред тешких услова рада добија се врло ниска продуктивност, која не одговара нашим планским задацима, те је као заосталу треба што пре мењати.

Један од разлога због којих треба мењати начин производње у цигларству је и радна снага. У старој Југославији радна снага није претстављала никакав проблем. Огромна војска беспослених подмиривала је по врло кривој цени све потребе капиталиста, на и у цигларству. Цигларски радници претстављали су сезонске раднике чији је циљ био печалба, тј. зарадити ако је то могуће извесну суму новца којом би се барем платио порез и подмириле горње потребе код куће.

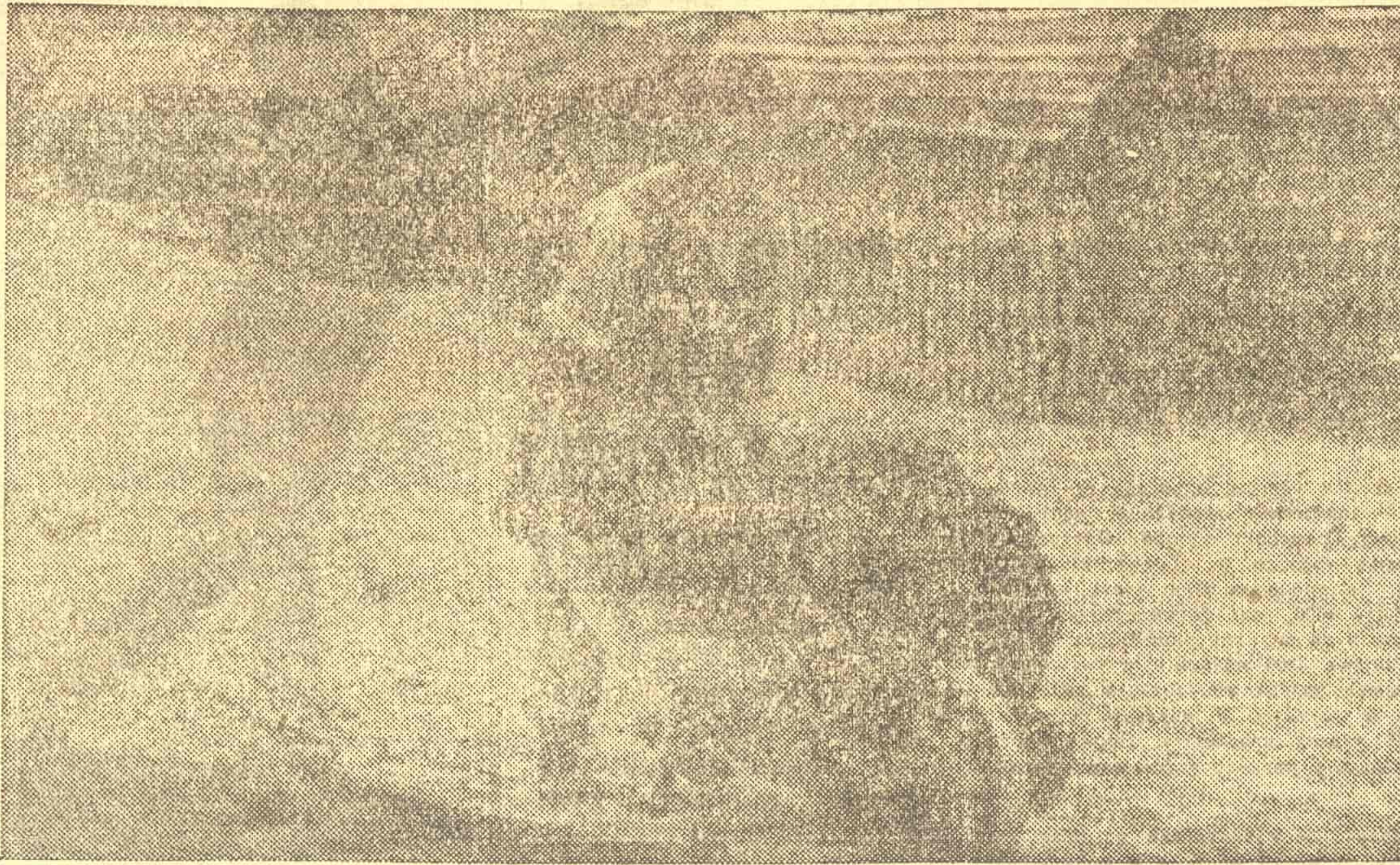
Постављајући насупрот овом начину производње и изградње, чини се да је неопходно потребно измислити стари начин рада у цигларству. Нови савршенији начини рада у цигларству, поред већ створених нових односа у нашем друштву, треба да формира и нови менталитет сталног цигларског радника који ће бити чврсто везан за производњу у овој грани индустрије.

Набављање радне снаге за цигларство путем капарисања, стари је и преживели начин, а потице из доба капитализма када су радници због тешкоће у запошљавању били принуђени да плаћају извесну суму оном ко би их заполио. Тако су капараци и ове године били у положају да добију извесан проценат као што је то било и у прошлости. Многа предузећа су неоправдано обећавала веће плате него што је то Уредбом предвиђено, што је изазвало не само неправилност и неравноправност у плаћању, него и несталност радника на својим местима.

Може се рећи да су извесног успеха у набавци радне снаге имала предузећа чији су се људи боље снашли на терену, а већим делом они који су се послужили неправилним обећањима и плаћањима.

Припреме у цигларству у Београду такође нису довољно извршене. Ово једним делом што су управе предузећа обично схватиле да оперативна руководства морају за све припреме створити нарочито објективне услове, не схватајући да су услови под којима ми данас радимо једино објективни и нормални. С друге стране, оперативна руководства често су сматрала да је довољно поставити задатак без непрекидне контроле његовог извршења. На припрему у цигларству неповољно је утицала неснажљивост самих управа предузећа као и често крутоост виших оперативних руководилаца.

Ово је важно поједино зато, јер је од последње кише, због немара дрвених покривача на београдским цигланама пропао и оштећено близу 1.000.000 комада сирове цигле, а тешко је поверовати да се у Београду не би нашла и са-

Цигларски посао по застарелом начину рада веома је напоран

да извесна количина дасака које се неће моментално употребљавати иако су предвиђене за планску потрошњу.

Што се пак тиче саме организације рада у цигларству, као житног поставља се отклањање наслеђене примитивности у производњи. Машински рад омогућио би већу производњу цигала неопходних за нашу изградњу, смањено би број радне снаге и омогућио уопштавање у овој индустрији и женске радне снаге.

Монтирање једне машине на погону број 1 циглане „Трудбеник“ ово потврђује; иако су људи запослени на истој машини нови, који се никада нису бавили машинском производњом, ипак се на овом месту у току једног месеца производња удвостручила. Ово с друге стране доказује да морамо што хитније отклонити све слабости које су нас досад ометале у увођењу нових машина које нам још увек стоје неискоришћене. Изградња галерије око сваке пећи такође је једно од хитних задатака, јер да су ове галерије постојале не би се десило да сирове цигле пропада на киши, него би била смештена у галерију. Цигларски радови морају постепено добити карактер сталних радова, а од сезонских цигларских радника треба сталним запослењем створити сталне индустријске раднике у цигларству.

Још сада се поставља као потреба изградња радничких станова, одабирање младих цигларских радника који ће поред практичног рада школовањем кроз курсеве постати први руководиоци у цигларству. Пред нас у Београду ово се нарочито поставља због огромне потребе и градње старог и подизања Новог Београда, као и због нарочито примитивног начина производње у цигларству. Ови задаци постају још озбиљнији после национализације извесног броја циглана које су у много ложијем стању од оних које је Извршни одбор раније прихватио на руковођење.

Поред механизовања и новог добивања циглана, један од тешких проблема представљају и раднички станови за које се бивши власници нису много бринули, научени да радници станују у разним шупама и земунцима, а искуство извучено у току ове и прошле године јасно говори шта и какве мере треба да предузмемо да би смо одговорили задацима који су пред нас постављени Петогодишњим планом.

Наша људи О НАРОДНОМ ЗАЈМУ

Радни људи Београда поздравили су расписивање народног зајма као још једну могућност за своје активно учествовање у изградњи земље. Кроз њихове дискусије, на масовним конференцијама, узредне разговоре у фабрикама, предузећима и установама, може се видети дубоко разумевање трудбеника за циљ и сврху ове мере Савезне владе, чије спровођење треба да допринесе још брже економском и културном развоју наше земље. Многи од њих се сећају изабљивачких државних зајмова старе Југославије који су служили за приват-

не шпекулације великих комбина на власти, прикривање буџетских дефицита и затапкавање финансијских афера владајућих кругова преко леђа радног народа. Утолико су радије прихватили они расписивање народног зајма у својој држави, у којој ће се та средства утрошити за корисне инвестиције, за нове подвиге изградње на путу ка социјализму.

У Фабрици Прецизне механике много се ових дана коментарише Уредба о народном зајму. Спремају се радници, спремају се ударници, они који дају све од себе за унапређење про-

изводње, да и новчаним средствима дају свој допринос Плану.

Стојан Стојиљковић, металостругар, носилац ордена рада и шестоструки ударник о томе каже:

— Не само што ћемо својим улогом у народни зајам помоћи нашој држави да се што пре изгради и ојача, него ћемо тиме и сами себе помоћи. Тај новац се неће утрошити ни у какве шпекулацијске сврхе, као што је то било раније, већ за изградњу нових фабрика, нових школа и станова у којима окупљамо. А уколико имамо више фабрика, и колико се ми, радници, више залажемо за већу производњу, имаћемо више робе у продавницама и наш живот ће бити све бољи. Разговарао сам са својим друговима на сам се уверио да и они мисле исто као и ја о народном зајму. Сигуран сам да се ни један радник неће одрећи да да свој улог, да помогне што брже и боље изградњу наше земље.

У народном позоришту живот почиње много пре но што почну пробе и претставе. Чисти се, уређују декори, брише прашина, спрема се гардероба, контролише осветљење и обавља читав низ других послова без којих не може да тече редован рад позоришта. Читава чета, публици непознатих људи, од раног јутра послује у позоришту. Међу њима је и чистачица Радмила Марковић. Затекали смо је на степеницама са четком за рибаче у руци. И Радмила Марковић ће уплатити народни зајам. О томе је говорила везујући мараму која јој се смакла с косе док је устајала:

— Ја сматрам да сви треба народни зајам да дамо. Ето, ја имам двоје деце, сама их издржавам, па

ми опет неће бити тешко да одложим. Не даје се то колико се не може, већ колико је ко у могућности да да. Ми помажемо нашу државу да она помогне нас. Свако нека да помало, па ће се скупити да се граде велике ствари. Боље је међу нама да скупимо, него да узимамо од Америке, Енглеске и шта ти ја знам од кога, па да никад из дуга не испливамо. Свако ко осећа добро за државу, за народ тај ће лати. Па те му је и штедња. И више се брала.

На зеленој периферији града, иза Цветкове механе, Зорка Ставрић и Ана Призренац, четрнаестогодишње ученице у привредној Прецизне механике, скакутаво су журиле у школу. Нису оне чврљале о безначајним ствари, већ о онима о чему се много говори међу ученицима у приврди. Договарале су се како и оне да дају од својих малих средстава улог народном зајму.

— Потроши се, рекла је Зорка Ставрић, тако да и сама не знаш како оно што би могла дати за своју корист. Не би ми много дало. Према својим платама...

— А од тога ћемо, другарице, прекинула је Ана Призренац, имати још колико! Причали су ми неки другови, који су били шегрти пре рата, како су судове прапи гадарицама и добијали батине од газда. Сада идемо у школу, на ћемо после моћи и на средње — техничку, па и на факултету да учимо. Добијам и испелат ручак сваки дан, и испеле и одела. Кад се испуни План... замислила је разрадоно рукама... тек шта ћемо тада имати!

Петар Дулић, ученик Средњо-техничке школе, озбиљно каже:

— Треба да дамо зајам да би што пре извршили План. Ми, на пример, сада учимо у бившим радничким школама, тесно нам је и незгодно за рад. Када се изврши Петогодишњи план, биће много нових школа, и ми ћемо имати много више услова за рад и развој. Ни један грађанин наше земље не би требало да изостане од уплате зајма, јер ће од тога сваки од нас имати понаособ корист, као и цела наша заједница. Свестеник, Бранко Цвејић говори о народном зајму са пуно разумевања:

— Сећам се, и пре рата је било неких државних зајмова. Само од тога зајма народ није видео никада никакве користи. Данас народ вољно даје зајам својој држави, свестан да ће он од тог зајма имати користи, свестан да је држави тај зајам потребан баш да би народу створила боље услове за живот. Овим зајмом омогућиће се успешно извршење Петогодишњег плана, чије ће конечно остварење значити један крупан корак напред на путу у бољи живот.

Допис из Италија - Сарајевца

Како Главни телефон Београда извршава задатке

Месни одбор Савеза комунална поднео је молбу за пресељење телефона број 26-158 из Штротмајерове улице број 9 у Светосавску број 8-а, 10 априла ове године.

Приликом подношења молбе речено је да ће пресељење бити извршено за 4 до 5 дана. После шестог дана, а кад није извршено ни за 6 дана, Месни одбор Савеза комуналаца обратио се поново Главном телефону и објаснио да је њему неопходно да буде у телефонској вези са великим бројем подружница, док су у току годишње скупштине итд. и замолио је да се телефон што пре пренесе. Одговор је гласио:

— Предмет је дат на проверу... Причекајте дан-два... И — прошло је 20 дана... И тридесет...

После тога времена, на тражење Савеза, нико није умео да објасни коме је предмет дат на проверу, колико је времена потребно да се провера изврши, као ни да ли већ постоји неки извештај о проверавању.

Протекао је месец и по дана... Када сам потражио неког одговорног, хо би могао рећи на шта одре-

ђено по предмету, упућен сам на секретаријат. Ту ми је другарица, помоћник директора одговорила кратко:

— На провери је... Указао сам другарици на 45 дана, колико проверавање траје.

— Пријавите нас Координалној комисији, гласно је одговор.

Нисам то учинио, сматрајући да и други муче сличну муку са Главним телефоном и да путем штампе треба указати на такав рад.

Ко зна колико би још требало проверавати молбу за пресељење телефона, да Месни одбор није добио друге просторије у Синдикалном дому и наследио телефон подружнице која се иселила.

Најзад, кад сам тражио повраћај у плаћене таксе, испоставило се да по првој молби ништа није урађено. Овакав однос према послу није у духу социјалистичког такмичења. Кад би се тако односили према раду радници фабрика или ма које организације, како би корачали напред, у социјализам.

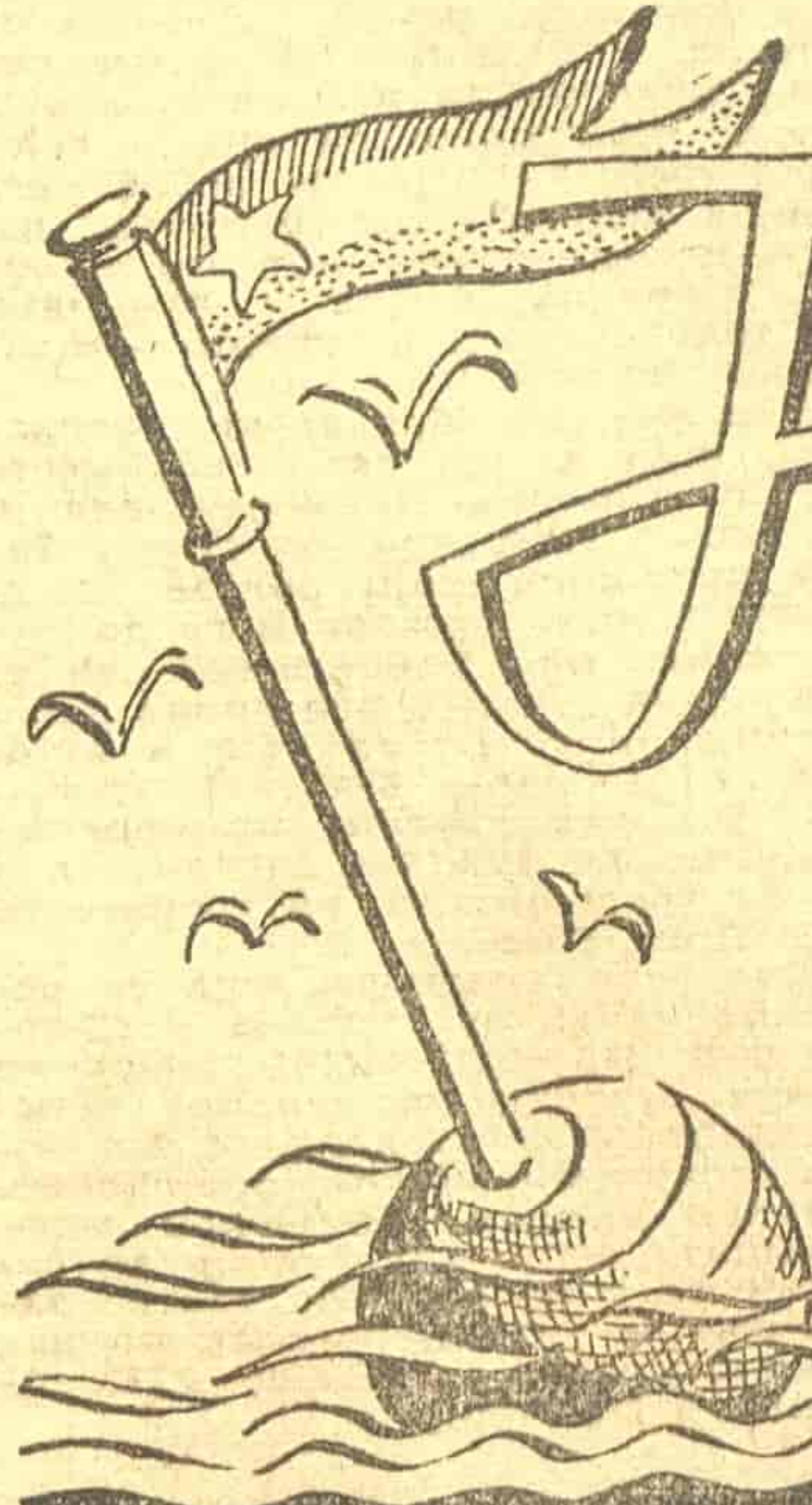
ЖАРКО ПАВЛОВИЋ
Претседник Месног одбора комуналаца

„ЈУГОСЛАВИЈА“ ФИЛМ ПОКЛОНИЊЕ СВИХ ДАНА 165.000 ГЛЕДАОЦА ОВОГ ФИЛМА ЛЕП ПОКЛОН

Нове књиге

- В. Г. Бјелински: Књижевно-критички зборник, издање „Култура“, Београд 1948, латиницом, страна 419, цена 58 динара.
- Антон Скала: О васпитању бесприсорне деце, издање „Просвете“, Београд 1948, ћирилицом, страна 127, цена 32 динара.
- Крум Велков: Село Борово, издање „Просвете“, Београд 1948, ћирилицом, страна 146, цена 24 динара.
- Из Вукове борбе за књижевни језик и правопис, издање „Просвете“, Београд 1948, ћирилицом, страна 166, цена 50 динара.

ЈУГОСЛОВЕНСКО ДРЖАВНО РЕЧНО БРОДАРСТВО

Београд, Загребачка 9 • Телеграфска адреса: ЈЕДЕРЕБЕ • Телефон: Директорат: 26-133; Главног диспетчера: 26-668; Саобраћајног отсека: 27-082; Централне: 23-721-5.

АГЕНЦИЈЕ У ЗЕМЉИ: Бездан, Апатин, Вуковар, Бачка Паланка, Нови Сад, Станкамен, Београд, Панчево, Смедерев, Костолац, Велико Градиште, Голубац, Доњи Милановац, Кладово, Врза Паланка, Прахово, Осиек, Тигед, Стари Бечей, Сента, Зрењанин, Забрже, Шабац, Сремска Митровица, Босанска Рача, Брчко, Босански Шамач, Босански Брод, Босанска Градишка, Сисак.

АГЕНЦИЈЕ У ИНОСТРАНСТВУ: Регенсбург, Пасава, Беч, Братислава, Комарно, Вудинешта, Темпшвар.

Обавља редован превоз путника, пртљага и робе у брзовозним, денчаним и пунотеретним повилима на свим релацијама на Дунаву, притокама и каналима у границама наше земље и међународном саобраћају свих прибрежних земаља Дунава.

Транспорти у пунотеретним повилима врше се по унапред сачињеном плану превоза, те је потребно, да се овакви транспорти пријаве увек до 18 у месецу за наредни, Виро-у за Југословенско речно бродарство, Београд, Загребачка 9/1 спрат. Пријаве морају садржати: врсту робе, количину у тонама, назив утовара, места утовара, истоваара и време када ће роба бити спремна за утовар.

БЕОГРАД ЗАГРЕБАЧКА 9

ТЕЛЕГРАФСКА АДРЕСА: **ЈЕДЕРЕБЕ**

Наши мајстори на међународним турнирима

Аудомбиле береш

И тако је опет дошла субота... У купатилу сте завршили своју културну обавезу према хигијени, на вама крика, као гредњевековни панцир, чиста уштирачка кошуша. Узмите своју жезлу под руку и кречете да негде, на ваздуху, пријатно проведете топло суботње вече.

Са шетњом се брзо задовољите. Летњи ваздух је исушио вашу града и осећате потребу да их президете које шпринчером или пивом. Уз то и ваши стомаци саглашавају да су вољни извесне сензације, после упорне монотоније менажских специјалитета из прошле недеље. Пред таквој сентименталним захтевима свога благоутробља ће можда да останете неувољиви. И, са својом женом се лепо сложите да би врло пријатно било у некој ресторани-башти поседети на чистом ваздуху, нешто гриннути и гуштину. Сматрате да је дозвољено што сте се на тако олућили — треба само наћи ресторан-башту. И почнете да тражите.

Дођете до Јелне. Лепа, пространа, уоквирена расплетаним багреновима и липама, има чак и павиљон за музику. Али шта је то у павиљону? Нека лимена бурла и безинске пумпе. Нису ли то можда инструменти неког необичног оркестра? Не, башта више није башта, то је сада аутомобилска гаража. Великомученици из Станбегер отиска у брзини за посете својих грађана пронашли су најприкладније решење како би неугодне безинске мирисе неутралисали липама и багреновима.

Али у јуној башти је — стовариште угља. У трешој — мена опереторнице. Четири човека седе у четири ћошка голема баште у добром менажском расположењу и обављају свој абенитски посао. Распутите се зашто је за тако мали број људи жртвовано нешто што би могло да буде корисно и за много већи број. И лепо вас убеди како су ти људи павиљон на огромне просторе космоса. Те и у праватном животу морају да имају ту васноску комоцију.

На крају вањих истраживачких моћи пронађете ипак једну башту која обавља своју функцију, има чак и музичку каледу. И после мале шлагер-сензације, у виду свањине од пола сата са келнерица, удовољите потребама свога стомака и града. А онда зажелите да се мало надихнете мирисавог ваздуха и наслушате лаке музике. Али музиканти су баш завршили са свирком кад сте ви напустили, за време ваше „угодне“ посемике са келнерица и у току вечере одложити инструменте, понотопни клавири, пре крила да зеленом чојот, поставити флашу воде и звооче и сада — коферишу. Приваучете се њиховом подлиму и прислушате.

Управник ресторани-баште, друг Гостоловић, отвара записане:

— Кол наших посетилаца се појавило нездраву генерација експлоатације наше угоститељске службе. Доћу, вечерују и попију понешто — добро, то им још дозвољавамо — али заседну после и у стању су по читавих два три сата да разговарају и изазивачки ишчекују музику. Нездрав је код наше публике и тај јављивски однос према времену, то узалудно тражење читаве Јелне вечеру у неконструктивном унапредно смејер ваздуха, у усхићивању мирисом липа и у сентиментално глумом уживању звезданог неба. Наш радни грађани не сме да дозволи да његов радни полет и енергија из прошлог дана тако капитулантски заврши увече малограђанским јаловим развојима и весељем. Треба те вечерње часове конструктивно осмислити и беспредељном уживању летње ноћи дати карактер неке масовне акције.

Предлажем да се у нашем локалу укне музика. Место тога ће музички ансамбл, у време кад треба да свира, понављати сваке вечери кратак курс из историје музике, или што то ме славно.

Конферисање се наставаља и даље. Ви бегите за свој сто, згрочени над самим собом, сагледавши све малограђанске тенденције својих жеља. Својој жени са ужасом признајете како сте, ето, ви, радан човек, у предузећу толико пута похваљени, замало хтели да поклекнете и дозволите да вам једно вече тако јављивски пропадне.

Шахматске

СТАЛАН СТИЛ РАДА ФИСКУЛТУРНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА

Општефизичко образовање треба да пружи физичку културу

Већ више од годину дана такмичење је стајало у раду физкултурних организација. Ово такмичење нарочито је добило свој прави садржај рада залагањима које су, пред све физкултурне организације, поставили Четврти и Пети пленум Физкултурног савеза Југославије. Од свих задатака, постављених на пленуму, издваја се по својој важности општефизичко образовање, које сваком физкултурнику треба у потпуности да пружи општу физичку културу и да преко одбора организационо повеже активности, учврсти их и да, најзад, преко разних секција да и квалитетне такмичаре.

Од почетка ове године, током прва четири месеца, одвијало се такмичење физкултурних организација Београда. У такмичењу требало је испунити низ обавеза, преузетих на фебруарском пленуму Градског одбора Фисса за Београд. У 240 група општефизичког образовања требало је обухватити 12.000 физкултурника и оспособити 500 инструктора. За пролећни крос узета је обавеза за 18.000 физкултурника, за Титову штафету 1000, за бициклически крос 500, за промајску параду 2500 физкултурника и за народни вишебој за 70 мушких и 30 женских екипа. Предвиђено је освајање 4000 значки физкултурника, формирање 300 физкултурних актива и подизање разних спортова, а нарочито пливача, атлетике, одбојке, кошарке, бокса и смучања. У погледу изградње објеката обавеза је предвиђала подизање 55 разних игралишта. Поред овога све физкултурне организације примиле су обавезе у погледу побољшања дисциплине, уредног вођења статистике итд.

Иако се све ове обавезе односе на целу 1948 годину, већ за прва четири месеца постигнута су значајни резултати, а многе обавезе и премашене. Тако је основано 585 група за општефизичко образовање са 21.102 физкултурника и оспособљено 263 инструктора. У народном вишебоју формирано је 113 мушких и 80 женских екипа, у пролећном кросу учествовало је 24.105 физкултурника, у Титовој штафети 1600, на бициклическом кросу 142 и у промајској паради 2500 физкултурника. У априлском року освојено је 1109 значки, што укупно у првом кварталу такмичења износи 3374 значки. До сада основана су 183 физкултурна актива по предузећима, средњим школама и установама, по друштвима ради 91 секција, одржано је 453 такмичења са 6283 учесника и 508.000 посматрача. У свим секцијама посвећена је значајна пажња подмлатку. Оспособљен је 91 спортски инструктор, изграђено је 13 разних објеката, а у току је изградња још 51 објекта.

За успехе показане у прва четири месеца такмичења, Градски физкултурни одбор прогласио је, похвално и наградно најбоље рејонске организације, најбоља друштва и активе. За најбољу рејонску организацију прогласио је Седми рејон, који је показао најбоље резултате, иако се борио с великим тешкоћама, као што су недостатак просторија, инвентара, слаба помоћ масовних организација и томе слично. Седми рејон за општефизичко образовање добио је прелазну заставу, а похваљени су рејонски одбори Шестог рејона и Земунца.

Похваљени су као најбоља активна „Електропривредна школа“, „20 ок. тобар“ и активне школе медицинских сестара и предузећа „Стањиград“.

За најбоље физкултурно друштво у Београду прогласио је „Железничар“, који такмичењу посвећује велику пажњу, равномерно развија све спортове и најбоље унапредује физкултуру. Све обавезе и дужности према Градском одбору и вишим форумима друштво је сто процентно испуњавало. Сем тога похваљена су и физкултурна друштва „Милиционер“ и „Црвена звезда“, а такође и боксерска секција „Радничког“, бициклическа секција „Металца“ и стонотениска секција „Железничара“.

Поред овога награђен је и похваљен већи број руководица и истакнутих физкултурника.

Ако се баци поглед на читаво такмичење лако се може видети каква су успеси постигнута само за четири месеца. Цифре испуњења плана показују степен залагања наших физкултурних организација и руководства. Чини се да је највећи број обавеза испуњен и премашен, значи нов напредак физкултуре нашег главног града. Најважније задатке у погледу развијања и омасовљења општефизичког образовања, физкултурна организација Београда углавном је испуњила. Преко 20.000 физкултурника и физкултурница, највећим делом из предузећа и фабрика, употпуњује своју физичку културу на часовима ОФО.

Један од највећих успеха досадашњег такмичења је постепено остваривање везе између физкултурних и других масовних организација. У свом раду Градски физкултурни одбор све више се ослања и на Народни фронт, синдикат, Народну омладину и АФЖ. Ова координација у раду даје наде да ће физкултура убудуће још више напредовати. Помоћ масовних организација дошла је нарочито до изражаја у организовању физкултурних манифестација. Захваљујући овој помоћи, све манифестације, одржане за прва четири месеца ове године, премашиле су у потпуности све раније сличне приредбе. Организација околних манифестација схваћена је далеко озбиљније. Ове године на кросу је забележено свега неколико падова, а постигнута времена, у односу на раније кросове, много су боља. Корак наших физкултурника у промајској паради премашао је квалитет корака прошлогodiшњег Савезног сета.

Ако се анализирају успеси такмичења у прва четири месеца, мора се свакако подвући висока цифра обухваћених чланова у ОФО и разним манифестацијама. Сем тога, успеси које су постигли фудбалски тимови Црвене звезде, Металца и познати тим Радничког са страним фудбалским тимовима и успех београдских бициклиста у великој интернационалној трци Праг — Варшава — Праг, подижу углед нашег физкултурног покрета пред иностранством и показују, да се физкултура у нашој земљи развија уредно са свим осталим грамама друштвеног живота.

Међутим, говорећи о такмичењу не треба пропустити и неке недостатке. Многи пропусати уочени из прошлогodiшњег такмичења и подвучени на фебруарском пленуму, нису ни овога пута код појединих организација отклоњени.

Градски физкултурни одбор није такмичењу посветио заслужену пажњу. За четири месеца у Физкултурном одбору је свега једном претресано питање такмичења. Агитација је била врло слаба и није се осећала у такмичењу. Велики пропуст Градског одбора, за опште физичко образовање је и у томе, што је све своје кадрове углавном ангажовао на увежбавању вежби за Прашки слет, иако је још одавно ситуација у погледу увежбавања била сасвим позитивна.

И рејонски одбори имали су своје недостатке. Тако одбор Земунца у прва два месеца није уопште радио по такмичењу и у том периоду одржао је само два састанка. Физкултурни одбор Трећег рејона имао је услова да у такмичењу постигне врло добре резултате, али није било довољно иницијативе и упорности у решавању важних питања. Сем тога велики број кадрова није правилно ангажован.

Статистика је велика слабост појединих рејонских физкултурних одбора, друштава и актива. Физкултурни одбор Другог и Трећег рејона ни до данас нису послали статистичке податке по такмичењу.

Кадрови нису правилно коришћени. Тако, млада физкултурна руководства рејона нису могла да се сналазе у честим акцијама, углавном због недовољног коришћења постојећих кадрова оспособљених кроз курсеве. Тако је слет Шестог рејона организовао начелник уз помоћ секретара, а многи инструктори, који су свршили курсеве и положили испите, нису искористићени.

Скоро сви рејони направили су пропусте у погледу изградње физкултурних терена. Активни нису имали довољно иницијативе да многе пољане са мало труда претворе у игралишта. Као пример немарности у овоме може да послужи актив Агронског факултета, који је за изградњу терена за кошарку и одбојку добио сав материјал, али ни до данас није почео грађу, а материјал је развучен.

У појединим активима није било никакве физкултурне делатности. Тако, на пример, скоро само на павиљу постоје активи Државног комбинованог предузећа, фабрике „Анђе Ранковић“, металног предузећа „Шумадија“ и других, иако имају велики број омлаћинаца и све услове за физкултурну делатност. Таквим активима рејонски физкултурни одбори треба да пруже више помоћи и да буду упорни у њиховом активирању.

Још веће пропусате имала су наша физкултурна друштва, иако су у овом такмичењу имала да воде бригу само о својим секцијама. Сем Железничара, ниједно друштво није посветило довољно пажње такмичењу, а појединачно никакво. Металац и Јединство ни до данас нису послали резултате свога такмичења. Ово звучи врло чудно кад се зна, да је Металац прошле године био најбоље синдикално и градско друштво и да су његове секције служиле као пример. Сем тога, због слабог залагања руководства појединих друштава, учешће активних физкултурника у манифестацијама било је врло слабо и претставља стални проблем. На пролећни крос Градничке је извело само 30 чланова, Грађичар 12, а Раднички није извело ниједног члана. На прославу Првог маја физкултурна друштва нису извела све предвиђене секције и нису наступила са својим првим екипама. Треба схватити да се у такмичењу, преко васпитног рада, наши активни физкултурници осећају одговорним према својем друштву. Руководства друштава треба васпитно да учину на недисциплиноване физкултурнике, у поновљеним случајевима да их кажњавају, па чак и отстранују из друштава.

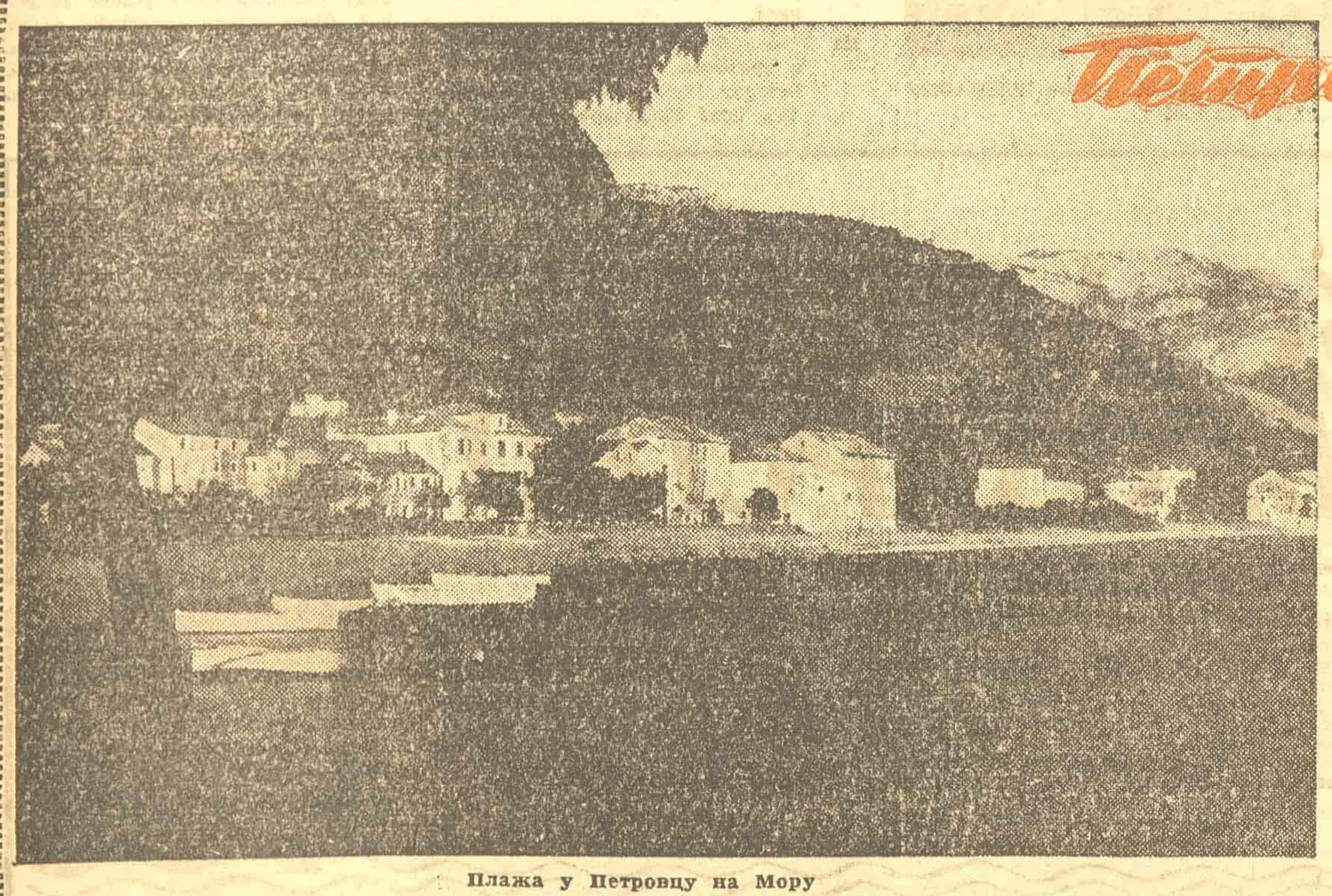
Друштва нису посветила пажњу на изградњу терена. Тако је један од главних узрока опаданња фудбала Црвене звезде и Металца недостатак терена за тренинг.

Сви ови пропусати говоре да руководства физкултурних друштава слабо признају испуњавање обавеза, не раде плански и још увек се губе у решавању ститних текућих питања. Наша руководства нису у пуној мери квалифицирана иницијативу за бављење физкултуром која се јавља код наших чланова синдикалних и омлаћина. Међутим, резултати до сада постигнута у такмичењу, успеси и недостаци, показали су какви се задаци стоје пред физкултурним организацијама Београда. Пре свега, рејонски одбори за ОФО треба да прерасту у гимнастичка друштва, која ће по рејонима окупувати чланство из актива. За успех овог подухвата треба обезбедити сале, гимнастичке справе и довољан број кадрова. Сем тога, у већим активима треба исто тако основати гимнастичка друштва и набавити све реквизите. Такве услове већ имају Југоштампа, Војна одећа и још неки активи.

Активне који имају добре спортске секције треба помоћи и омогућити им касније прерастање у физкултурна друштва. За рад ових секција потребно је имати терен, реквизите и помоћ масовних организација. Веома је похвална иницијатива Карабурме, Чукарнице, и Душановца, који имају спортску традицију и желе да образују спортска друштва. У тим крајевима треба створити иницијативне одборе, који ће припремити скупштине друштава и обезбедити материјалну помоћ за изградњу објеката.

Током даљег такмичења неопходно је потребно одржавати конференције са целокупним чланством и на тим састанцима претресати разна питања из такмичења. Исто тако, веза с масовним организацијама треба сваком даном да буде боља. Потребно је да се питање физкултурне делатности поставља и на синдикалним конференцијама и да се синдикалне подружнице боре за спровођење плана физкултурних актива.

Најзад питању изградње физкултурних објеката треба посветити пуну пажњу. Не треба дозволити да многе пољане леже неискористиве, а да наши трудбеници по фабрикама, предузећима и установама немају где да се баве физкултуром. Треба схватити да је изградња терена један од најважнијих услова за правилно развијање и омасовљење физкултурног покрета. Уопште, убудуће треба поклонити пуну пажњу отклањању недостатака, на испуњењу обавеза радити упорније, увести нове планове у сав рад и свуда и у сваки задатак уложити максимум труда. На тај начин физкултурни покрет нашег главног града постаће истински масован и одговорни својим задацима.

Плажа у Петровцу на Мору

Петровци на мору

Привлачна места за опоравак и одмор

Од будванског залива па све до ушћа Бојане скоро свако место у Црногорском Приморју има песковиту плажу. У томе ланцу природних купалишта између св. Стефана и Сутомора налази се и Петровац на Мору. Целокупно своје обале Петровац на Мору претставља изванредну песковиту плажу, која се протеже неколико стотина метара. Ово мало место на нашем јужном Јадрану постало је врло популарно летовалиште и одморнице, које спаје топли привлачни све већи број посетилаца из целе земље.

Петровац лежи у лепој ували, којом доминира стара тврђава Капител Даства, по којој се некада и само место називало. На томе месту, некада званом Добри Пијесак, стари Паштровићи, преци данашњих становника Петровца на Мору одржавали су своје збојне снаге које привлачи све већи број посетилаца из целе земље.

Петровац лежи у лепој ували, којом доминира стара тврђава Капител Даства, по којој се некада и само место називало. На томе месту, некада званом Добри Пијесак, стари Паштровићи, преци данашњих становника Петровца на Мору одржавали су своје збојне снаге које привлачи све већи број посетилаца из целе земље.

Обрадови, када је посетио ове крајеве.

Оно што Петровац на Мору чини заиста привлачним и лепим то је без сумње његова изванредна плажа и специфична лепота његовог мора. Ту купање пружа необична уживања, а богатство сунца омогућује извршну негу. Мали по броју становника, Петровац на Мору претставља изврсно место за одмор и опоравак. Шетње по мору у малим чамцима и сандалимама и излети до оближњег острвца Катих, које је свега један километар удаљено од обале, пружају посетиоцима истовремено и добру разоноду и ретко задовољство. Околина Петровца је богата маслиновом шумом, што даје још лепши изглед овом малом приморском месту. Током летње сезоне посетиоци Петровца не пропуштају прилику да макар једанпут отштају до оближњег Илџинот Брда, са којег се пружа одличан поглед на целу обалу од Оштрог Рта до Улиња, на Скадарско Језеро са Вир Пазаром и даље према високим црногорским и албанским планинским масивима.

На свега пола километра од савезне окупације врло интересанте које песковита плажа Лучине. Ситни песак се лепо одликује од грева и има посетилаца који то користе за лечење разних болести коштују, реуме, ишијаза и других. У Лучицима је за ову сезону оспособљен велики државни хотел који може да прими већи број гостију. Хотел је добро уређен, а испред њега се пружа лепа панорама према морској пучини. Околина хотела у Лучицима је такође сва под густом маслиновом шумом.

Редован паробродски саобраћај, који везује скоро сва места у Црногорском Приморју, одвија се преко Петровца на Мору. Тако посетиоци који долазе до Луничана или Херцеговог већ изистог дана стигну у ово дивно наше летовалиште. Поред тога и аутобуски саобраћај везује Петровац на Мору са другим приморским местима на јужном Јадрану, као и са градовима у унутрашњости Црне Горе.

Све већом пажњом која се показује развитку туризма у Црногорском Приморју и Петровцу на Мору отварају се широке перспективе за изградњавање у значајном туристичком месту. Коришћењем одмора у овом пријатном летовалишту наши трудбеници ће свесно сигурно осетити каква је задовољства пружа боравак на нашем Јадрану, а посебно у Црногорском Приморју.